

**Međunarodni interdisciplinarni
umjetničko-znanstveni skup
„Pajo Kolarić i njegovo doba“
International Interdisciplinary
Artistic and Scientific Conference
“Pajo Kolarić and his time”**

**Knjiga sažetaka
Book of Abstracts**

KNJIGA SAŽETAKA

Međunarodni interdisciplinarni umjetničko-znanstveni skup
„Pajo Kolarić i njegovo doba“

BOOK OF ABSTRACTS

International Interdisciplinary Artistic and Scientific Conference
“Pajo Kolarić and his time”

Nakladnik

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku

Za nakladnika

Helena Sablić Tomić

Glavna urednica

Tatjana Ileš

Urednici izdanja

Jasna Šulentić Begić, Blanka Gigić Karl, Damir Šebo

Lektori

Tajana Dumančić (hrvatski jezik)
Jurica Novaković (engleski jezik)

Vizualno oblikovanje naslovnice

Hrvoje Duvnjak

Grafičko oblikovanje

Luka Cvenić

2021 Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku

Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

ISBN 978-953-8181-35-1 (e-knjiga)

Oblikovanje dovršeno u svibnju 2021.

Međunarodni interdisciplinarni umjetničko-znanstveni skup
International Interdisciplinary Artistic and Scientific Conference

„PAJO KOLARIĆ I NJEGOVO DOBA“
“PAJO KOLARIĆ AND HIS TIME”

Osijek, 26. svibnja 2021. godine
Osijek, 26th May 2021

Knjiga sažetaka
Book of Abstracts

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Osijek, 2021.

Međunarodni interdisciplinarni umjetničko-znanstveni skup „Pajo Kolarić i njegovo doba“ / International Interdisciplinary Artistic and Scientific Conference “Pajo Kolarić and his time”

Pokrovitelj / Patronage of

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku / Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Organizator / Organizer

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku / Academy of Arts and Culture in Osijek

Suorganizatori / Co-organizers

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU) / Croatian Academy of Science and Art
Agencija za odgoj i obrazovanje / Education and Teacher Training Agency
Državni arhiv u Osijeku / State Archives in Osijek

Partneri

Osječko-baranjska županija / Osijek-Baranja County
Sveučilište u Zagrebu / University of Zagreb

Teme skupa / Conference topics

- Pajo Kolarić i njegovi suvremenici / Pajo Kolarić and his contemporaries (moderator sesije / session moderator: dr. sc. Snježana Barić Šelmić)
- Građansko i amatersko muziciranje u Slavoniji u 19. stoljeću / Civic and amateur music making in Slavonia in the 19th century (moderator sesije / session moderator: Ana Popović)
- Tamburaška glazba: književni, kulturno-antropološki i etnomuzikološki pogledi / Tamburitza music: literary, cultural-anthropological and ethnomusicological views (moderator sesije / session moderator: dr. sc. Blanka Gigić Karl)
- Glazba, kultura i baština Osijeka u 19. stoljeću / Music, culture and heritage of Osijek in the 19th century (moderator sesije / session moderator: doc. dr. sc. Hrvoje Mesić)
- Regionalna kulturna baština 19. stoljeća kao tema poučavanja u odgojno-obrazovnom sustavu / Regional cultural heritage of the 19th century as a topic of teaching in the educational system (moderator sesije / session moderator: doc. dr. sc. Amir Begić)
- Društveno-ekonomski utjecaj Osijeka u 19. stoljeću s naglaskom na rad i djelo Paje Kolarića i njegovih suvremenika / Socio-economic influence of Osijek in the 19th century with an emphasis on the work and work of Pajo Kolarić and his contemporaries (moderator sesije / session moderator: dr. sc. Igor Mavrin)

Organizacijski odbor / Organizing Committee

Doc. dr. sc. Damir Šebo, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska (predsjednik / chairman)

Izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić Begić, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska (potpredsjednica / deputy chairman)

Doc. dr. sc. Kenan Mahmutović, Ekonomski fakultet Bihać, Univerzitet u Bihaću, BiH

Doc. dr. sc. Željko Vojinović, Ekonomski fakultet u Subotici, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Doc. dr. sc. Hrvoje Mesić, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Dr. sc. Blanka Gigić Karl, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Dr.sc. Anita Gergorić, Agencija za odgoj i obrazovanje, Hrvatska

Dr. sc. Snježana Barić-Šelmić, asistentica, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Umjetničko-znanstveni programski odbor / Artistic-Scientific Programming Committee

Prof. dr. sc. Helena Sablić Tomić, dekanica, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Prof. dr. sc. Jerko Glavaš, Ekonomski fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Izv. prof. dr. sc. Merima Čaušević, Pedagoški fakultet, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

Izv. prof. dr. sc. Marijana Kokanović Marković, Akademija umetnosti Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija

Doc. dr. sc. Ivan Uroda, Ekonomski fakultet u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Doc. dr. sc. Vedrana Marković, Muzička akademija Cetinje, Univerzitet Crne Gore, Crna Gora

Doc. dr. sc. Valida Akšamija-Tvrtković, Muzička akademija, Univerzitet u Sarajevu, Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju, Bosna i Hercegovina

Dr. sc. Dražen Kušen, Državni arhiv u Osijeku, Hrvatska

Dr. sc. Zlatko Blažeković, New York, SAD

Sadržaj / Contents

11 1 PLENARNA PREDAVANJA

- 11 VJERA KATALINIĆ: Pajo Kolarić (1821. – 1876.) u mreži svojih suvremenika / Pajo Kolarić (1821-1876) in the Network of His Contemporaries
- 13 DRAŽEN KUŠEN: Zapisi o Paji Kolariću u Državnom arhivu u Osijeku / Records on Pajo Kolarić in the State Archives in Osijek
- 15 VLATKA LEMIĆ: Programi razvoja publike u baštinskim ustanovama – suvremeni europski trendovi i inicijative / Audiences development programs in heritage institutions - contemporary European trends and initiatives
- 17 ZLATA ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, MARIJA BENIĆ PENAVALA, ZVJEZDANA PENAVALA BREKALO: Ekonomske, društvene i prosvjetne prilike u Osijeku u vrijeme Paje Kolarića (1821. – 1876.) / The Economic, Social and Educational Circumstances in Osijek during the Lifetime and Work of Pajo Kolarić (1821 – 1876)

19 2 PREDAVANJA

- 19 NIKOLA ANUŠIĆ: Je li demografska tranzicija u Slavoniji započela tijekom posljednje četvrti 19. st.? / Did the demographic transition in Slavonia begin in the last quarter of the 19th century?
- 21 BORKO BARABAN, MARIJA BERAĆ-JOZIĆ, ŽELJKO JOZIĆ: Tamburaško nazivlje iz jezikoslovne perspektive / Tamburaško nazivlje iz jezikoslovne perspektive
- 22 ŽELJKO BARTULOVIĆ, DANIEL HAMAN: Pajo Kolarić - osvrt na saborske govore / Pajo Kolarić - Review of parliamentary speeches
- 24 SUNČANA BAŠIĆ: Glazbeni život u Osijeku u vrijeme Paje Kolarića / The Musical Life in Osijek during the Lifetime of Pajo Kolarić
- 25 JELENA BLAŠKOVIĆ, MARINA PIZAREK: Zastupljenost tradicijske glazba u prva tri razreda primarnog obrazovanja s naglaskom na

- panonsko područje / The representation of traditional music in the first three grades of primary school with an emphasis on the Pannonian area
- 27 DAVOR BRĐANOVIĆ: Hrvatska glazbena baština - Nikola Faller, zaboravljeni bard hrvatske glazbe / Croatian musical heritage – Nikola Faller, the forgotten bard of Croatian music
- 29 NAILA CERIBAŠIĆ: "Miruj, miruj, srce moje": Prilog istraživanju glazbe u (diskografski posredovanoj) izvedbi / "Miruj, miruj, srce moje": A contribution to the study of music in performance (mediated by the recording industry)
- 31 DARKO ČUVIDIĆ: Od tambure samice do prvoga orkestra Paje Kolarića / From the tamburitza samica to the first orchestra of Pajo Kolarić
- 33 ZDRAVKO DRENJANČEVIĆ: Glazbeni život Đakova u drugoj polovici 19. stoljeća / The Musical Life in Đakovo in the Second Half of the 19th Century
- 35 ANITA GERGORIĆ: Uključenost učenika u tamburaški orkestar kao glazbenu izvannastavnu i izvanškolsku aktivnost u Republici Hrvatskoj / Student involvement in the tambura orchestra as an extracurricular music activity in the Republic of Croatia
- 37 JERKO GLAVAŠ, MARIN SELEŠ, MARIJA HORNIŠ DMITROVIĆ: Kultura kao pokretač razvoja društva / Culture as a driver of society development
- 40 IVANA-PAULA GORTAN-CARLIN: Skladatelj Matko Brajša Rašan (1859.-1934.): pobornik hrvatskog narodnog preporoda u Istri / Composer Matko Brajša Rašan (1859-1934): supporter of the Croatian national revival in Istria
- 42 MIROSLAVA HADŽIHUSEJNOVIĆ VALAŠEK: Prvi zapisivači slavonske tradicijske glazbe / First collectors of Slavonian traditional music
- 44 ANA JAZBEC: Pajo Kolarić „U ozračju tambure” / Pajo Kolarić ‘In the Tamburitza Ambiance’
- 46 DARIJA KUHARIĆ: Franjo Gérard – čovjek „kraljevog čovjeka” u Gospodarskoj komori u Osijeku / Franjo Gérard – The “King’s Man’s” Man in the Chamber of Commerce in Osijek

- 48 DARIA KURTIĆ, JASNA ŠULENTIĆ BEGIĆ: Kompetencije učitelja i nastavnika glazbe za revalorizaciju lika i djela Paje Kolarića / Competencies of music teachers for the revaluation of the character and work of Pajo Kolarić
- 50 VESNA LONČAR, NIKOLINA NOVAKOVIĆ: Glazbeno-literarni izraz Paje Kolarića u sklopu interdisciplinarne nastave u osnovnim školama / Musical and literary expression of Pajo Kolarić as the part of interdisciplinary teaching in primary schools
- 52 DOMAGOJ MARIĆ: Autobiografska skica dirigenta Oskara Smodeka (1890. – 1933.) / An Autobiographical Outline of the Conductor Oskar Smodek (1890 – 1933)
- 54 VEDRANA MARKOVIĆ, DENISA ZAIMOVIĆ: Tamburaška glazba u Crnoj Gori kroz prizmu *Internacionalnoga festivala tamburaških orkestara* / Tambura music in Montenegro through the prism of *International festival of tambura orchestras*
- 56 IGOR MAVRIN: Industrijska baština kao pokretač urbanog razvitka – Kreativni potencijali postindustrijskog grada / Industrial heritage as the urban development driver – Creative potentials of the postindustrial city
- 58 HRVOJE MESIĆ, HELENA SABLJIĆ TOMIĆ: Mjere u prevenciji i suzbijanju kolere u Osijeku krajem 19. i početkom 20. stoljeća: kulturološki pristup / Preventive and control measures against cholera in Osijek from the late 19th century to the beginning of the 20th century: a cultural approach
- 60 IRENA MIHOLIĆ: Tamburaška glazba - nematerijalno kulturno dobro? / Tamburitza music – an intangible cultural heritage?
- 62 LIDIJA NIKOLIĆ: Zastupljenost tradicijske glazbe u nastavi Glazbene kulture u prva tri razreda osnovne škole u posljednja dva desetljeća / The past two decades of traditional music in Music Culture classes in the first three grades of primary school
- 64 ANA POPOVIĆ, BLANKA GIGIĆ KARL: Josip (Josif) Runjanin u urbanoj toponimiji gradova u Hrvatskoj i Novom Sadu / Josip (Josif) Runjanin in urban toponymy of towns in Croatia and Novi Sad
- 66 IVANA PUŠIĆ: Kulturna baština 19. stoljeća: Vatroslav Lisinski kao tema poučavanja u nastavi glazbe / Cultural heritage of the 19th century: Vatroslav Lisinski as a topic of teaching in music teaching

- 68 MARIJA RAGUŽ, TAMARA ALEBIĆ: Tamburaš slavonski od Satira do danas: etnografsko istraživanje / Slavonian Tamburitza Player Since Satyr to Date: An Ethnographic Research
- 70 MIRNA SABLJAR: Didaktičko-metodičke upute i njihove implikacije na razvoj pedagogije sviranja glasovira u početnici Franje Kuhača – Prva hrvatska uputa u glasoviranje za djecu i odrasle samouke / Didactical-Methodical Instructions and its Implications on the Development of Piano Playing Pedagogy in the Beginner Book by Franjo Kuhač – *The First Croatian Piano Playing Instruction Book for Children and Self-Taught Adults*
- 72 MARIJA ŠAIN, MATEJA GRBIĆ, JAKOV LUČENČIĆ: Društveno-ekonomska važnost individualne filantropije / Socio-economic importance of individual philanthropy
- 74 DAMIR ŠEBO, DUBRAVKA MAHAČEK, MIRKO PEŠIĆ: Ulaganja biskupa Josipa Jurja Strossmayera za razvoj Hrvatske u 19. stoljeću u usporedbi s ulaganjima kroz projekt Slavonija, Baranja i Srijem u 21. stoljeću / Investments of Bishop Josip Juraj Strossmayer for the development of Croatia in the 19th century compared to investments through the project Slavonia, Baranja and Srijem in the 21st century
- 77 ZRINKA ŠIMUNOVIĆ, VALENTINA IVELJIĆ: Slavko Janković (1897. – 1971.), čuvar i promicatelj slavonske glazbene baštine / Slavko Janković (1897 – 1971), custodian and promoter of Slavonian musical heritage
- 79 ZRINKA ŠIMUNOVIĆ, TAMARA ŠARLIJA, MIA MUCIĆ: Zavičajni skladatelji i etnomuzikolozi 19. stoljeća u udžbenicima Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti / Homeland composers and ethnomusicologists of the 19th century in textbooks for Music and Music Art subjects
- 81 JASNA ŠULENTIĆ BEGIĆ, AMIR BEGIĆ: Nastava glazbe i regionalna kulturna baština 19. stoljeća Osijeka i okolice / Music teaching and regional cultural heritage of the 19th century in Osijek and its surroundings
- 83 MIRJAM VIDA BLAGOJEVIĆ: Glazbeni život Osijeka u kontekstu političkih događanja od 1850. godine do početka 20. stoljeća / The musical life of Osijek in the context of political events from 1850 to the beginning of the 20th century

1 PLENARNA PREDAVANJA

Nasl. red. prof. dr. sc. VJERA KATALINIĆ, znanstvena savjetnica u trajnome zvanju

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU), Zagreb, Hrvatska

Pajo Kolarić (1821. – 1876.) u mreži svojih suvremenika

Najpoznatija biografija Pavla/Paje Kolarića potječe iz pera Franje Ksavera Kuhača koji ga je smjestio među ilirske glazbenike, uz bok slavonskim suvremenicima Karlu Prandauu, Marianu Jaiću i Dragutinu Turanyiju. Danas je najpoznatiji kao tamburaš, promicatelj tamburice i osnivač tamburaškog orkestra u Osijeku 1847. godine. Iako nije znao čitati note (kako kaže Kuhač), istaknuo se i kao skladatelj varoških pjesama i aranžer te kazivač samome Kuhaču. Međutim, Kolarić je bio i društveno-politički aktivan, bio je zastupnik u Saboru, činovnik u gradskoj administraciji, gradski vijećnik, ravnatelj osječke štedionice i sl. Kao poznata ličnost, dobro uklopljen građanin i glazbenik, stvorio je i održavao brojne kontakte. Proučavajući ih, doznajemo na koje je sve načine Kolarić bio umrežen. Njegove mreže nisu, dakle, bile samo one s glazbeničkim predznakom, već i one društveno-političke i aktivističke. Tim i takvim razinama istraživanja posvećen je ovaj rad, a princip umrežavanja promatrat će se na primjeru ovog istaknutog člana osječke zajednice.

Ključne riječi: Franjo Ks. Kuhač, Osijek, Pajo Kolarić, tamburaška glazba, umrežavanje.

Pajo Kolarić (1821-1876) in the Network of His Contemporaries

The best-known biography of Pavao / Pajo Kolarić originates from the pen of Franjo Ksaver Kuhač, who placed him among the Illyrian musicians, along with his contemporaries from Slavonia: Karl Prandau, Marian Jaić and Dragutin Turanyi. Today he is best known as a tamburitza player, promoter of the tamburitza and founder of the tamburitza orchestra in Osijek in 1847. Although he was not familiar with reading music (according to Kuhač), he also distinguished himself as a composer of town songs and as an arranger, as well as a narrator and singer of folk songs to Kuhač himself. However, Kolarić was also socio-politically active: he was a member of Parliament, a clerk in the city administration, city councillor and director of the Osijek Savings Bank, etc. As a famous person, well-anchored citizen and musician, he created and maintained numerous contacts. Studying them, we will find out to what extent and where Kolarić was part of various networks. His networks, therefore, do not connect him only with musical circles, but are also of socio-political and activist nature. This paper is dedicated to these and such levels of research and the principle of networking will be observed on the example of this prominent member of the Osijek community.

Key words: Franjo Ks. Kuhač, Osijek, Pajo Kolarić, tamburitza music, networking.

Dr. sc. DRAŽEN KUŠEN

Državni arhiv u Osijeku, Hrvatska

Zapisi o Paji Kolariću u Državnom arhivu u Osijeku

Iza spomena vrijednih osobnosti obično ostaje i spomena vrijedan trag njihova življenja i djelovanja. Taj trag može ostati u djelima, u sjećanju i u zapisima. Pajo Kolarić je spomena vrijedna osobnost osječke i hrvatske prošlosti. Bio je to za života i ostao do danas. Njegov povijesni trag bogato sačuvan u djelima i u sjećanju, istovremeno nije tako bogato sačuvan u izvornim zapisima. Tu se radi tek o ulomcima tragova koje po naravi takva osobnost ostavlja življenjem i djelovanjem u svom vremenu. Ti ulomci zapisa, očuvani u osječkom arhivu, danas Državnom arhivu u Osijeku, daju nam tek mali dio svjedočanstva o njegovom životu ili njegovom djelovanju u glazbi, društvenom životu grada, politici i gospodarstvu. Predstavljanje tih zapisa u ovome radu ima osnovno dokumentarno značenje, no tumačenje njihova sadržaja i okolnosti njihova nastanka ima ulogu ilustriranja konteksta u kojem su nastali, a time i konteksta u kojem je Pajo Kolarić u Osijeku živio i djelovao u bogatom i burnom vremenu devetnaestoga stoljeća.

Ključne riječi: devetnaesto stoljeće, društveni život, Državni arhiv u Osijeku, glazba, gospodarstvo, politika, Osijek, Pajo Kolarić.

Records on Pajo Kolarić in the State Archives in Osijek

Behind extraordinary personalities usually remains a noteworthy trace of their life and work. That trace can be visible in their deeds, in memory, and in records. Pajo Kolarić is a noteworthy personality of Osijek's and Croatia's past. He was that during his life and has remained so to this day. The historical trace he left is immensely preserved in deeds and in memory. At the same time, it is very little preserved in the original records. There are only fragments of marks that such a personality usually leaves by living and acting in his time. These fragments of records, preserved in the Osijek archives, today the State Archives in Osijek, make only a small part of the testimony on his life or his work in music, social life of the city, politics and economy. The presentation of these records in this paper has fundamentally a documentary significance, but the interpretation of their content and the circumstances of their creation have the role of illustrating the context in which they were created, and thus the context in which Pajo Kolarić lived and worked in Osijek in the rich and turbulent nineteenth century.

Key words: Nineteenth Century, Social Life, State Archives in Osijek, Music, Economy, Politics, Osijek, Pajo Kolarić.

Doc. dr. sc. VLATKA LEMIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Programi razvoja publike u baštinskim ustanovama – suvremeni europski trendovi i inicijative

Uz tradicionalne aktivnosti arhiva i drugih ustanova koje se bave prikupljanjem i istraživanjem povijesnih izvora namijenjenih publici (izložbeni, pedagoški, nakladnički, popularizacijski i drugi javni programi), zanimanje struke sve se više usmjera-va prema razvoju novih načina za komuniciranje povijesti, likova, mjesta i lokalnih tradicija ispričanih u njihovim fundusima. Na tragu takvih promišljanja u baštinskim su ustanovama posljednjih godina pokrenuti brojni programi razvoja publike među kojima je sve više onih u okviru međunarodnih suradničkih projekata i inicijativa na području kulture, kreativnih industrija, obrazovanja i cjeloživotnog učenja, društvene inkluzije i srodnih područja. Sukladno temama skupa „Pajo Kolarić i njegovo doba“, u izlaganju će se predstaviti europske strategije kulturne baštine te aktivnosti i iskustva baštinskih ustanova u okviru različitih kulturnih i kreativnih programa čiji je cilj razvoj novih komunikacijskih modela povezivanja s publikom, poticanja kreativnog pripovijedanja kroz vizualne, digitalne i transmedijske izvedbe i događanja te raznih edukativnih aktivnosti. Ovakvi oblici djelovanja usmjereni na interdisciplinarnu suradnju umrežavanje baštine, pedagogije, umjetnosti i znanosti u suvremenom okruženju postaju preduvjet za upoznavanje zajednice s poviješću i tradicijom njihova zavičaja i obrazovanje novih naraštaja.

Ključne riječi: kulturna baština, kulturne strategije EU, kreativni programi, obrazovanje, razvoj publike.

Audiences development programs in heritage institutions - contemporary European trends and initiatives

In addition to the traditional public activities of archives and other institutions engaged in collecting and researching historical sources (like exhibitions, pedagogical, publishing, popularization and other public programs), the heritage sector professions are increasingly focused on developing new ways to communicate history, characters, places and local traditions narrated in their holdings. Following such considerations, a number of audience development programs have been launched in heritage institutions in recent years, including more and more within international collaborative projects and initiatives in the fields of culture, creative industries, education and lifelong learning, social inclusion and related fields. In accordance with the themes of the conference “Pajo Kolarić and his time”, the lecture will present European strategies of cultural heritage and activities and experiences of heritage institutions in various cultural and creative programs focusing on developing new communication models to reach the audience, encouraging creative storytelling through visual, digital and transmedia performances and events, as well as to various educational activities. Such forms of action aimed at interdisciplinary cooperation, networking of heritage, pedagogy, art and science in the modern environment become a prerequisite for connecting the community with the history and tradition of their homeland and the education of new generations.

Key words: cultural heritage, EU cultural strategies, creative programs, education audience development.

Dr. sc. ZLATA ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, znanstvena savjetnica u trajnome zvanju¹

Izv. prof. dr. sc. MARIJA BENIĆ PENA²

Doc. dr. sc. ZVJEZDANA PENA³

¹*Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Osijek, Hrvatska*

²*Sveučilište Dubrovnik, Odjel za ekonomiju i poslovnu ekonomiju, Dubrovnik, Hrvatska*

³*Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Hrvatska*

Ekonomske, društvene i prosvjetne prilike u Osijeku u vrijeme Paje Kolarića (1821. – 1876.)

Autorice opisuju teritorijalnu razdrobljenost grada Osijeka s posebnim osvrtom na razvoj i značenje Gornjega grada u vrijeme života i djelovanja Paje Kolarića (1821.–1876.). Razrađuju bitne značajke smještaja grada na Dravi kao i društveni život kroz djelovanje pjevačkih i glazbenih društava u duhu ilirizma i utjecaja Kolarića, Kuhača i Strossmayera.

Ključne riječi: ekonomske, društvene i prosvjetne prilike, Osijek, vrijeme djelovanja Paje Kolarića.

The Economic, Social and Educational Circumstances in Osijek during the Lifetime and Work of Pajo Kolarić (1821 – 1876)

The authoresses describe the territorial fragmentation of the city of Osijek, giving a special reference to the development and the significance of the Upper Town (Gornji grad) during the lifetime and work of Pajo Kolarić (1821-1876). They elaborate the important features of the city's position on the Drava river as well as the social life considered through the activities of the singing and musical associations, which were honoring the spirit of Illyrianism and functioning under the influence of Kolarić, Kuhač and Strossmayer.

Key words: economic, social and educational circumstances, Osijek, lifetime of Pajo Kolarić.

2 PREDAVANJA

NIKOLA ANUŠIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

Je li demografska tranzicija u Slavoniji započela tijekom posljednje četvrti 19. st.?

U hrvatskoj demografskoj historiografiji osamdesete godine 19. st. uzimaju se kao desetljeće početka demografske tranzicije u Hrvatskoj i Slavoniji. To su godine pada stopa mortaliteta, održavanja visokih stopa fertiliteta i razmjerno visokog prirodnog prirasta, karakteristika koje opisuju klasičan obrazac prve podetape tranzicijskog procesa. Budući da demografska tranzicija nije samo pokazatelj promjena u prirodnom kretanju stanovništva nego također i indikator specifičnog tipa socioekonomskog razvitka, u izlaganju se analiziraju ostvareni preduvjeti tranzicijskoga procesa, propituje historiografski afirmirana tranzicijska teza i donosi drugačije tumačenje demostatističkih pokazatelja na kojima se ta teza zasniva. Posebna analitička pozornost pridaje se Virovitičkoj županiji i gradu Osijeku koje se u kontekstu Hrvatske i Slavonije razmatra komparativno.

Gljučne riječi: demografska tranzicija, 19. stoljeće, Slavonija.

Did the demographic transition in Slavonia begin in the last quarter of the 19th century?

In Croatian demographic historiography, the 1880s are considered the decade of the beginning of the demographic transition in Croatia and Slavonia. These are the years of declining mortality rates, stable high fertility rates and relatively high natural increase, characteristics that describe the classic pattern of the first sub-stage of the transition process. Since demographic transition is not an indicator only of changes in natural population movement, but also of a specific type of socioeconomic development, in this presentation we analyse the preconditions of the transition process, challenge the historiographically accepted transition thesis and provide a different interpretation of demostatistic indicators on which this thesis is based. Special analytical attention is paid to Virovitica County and the city of Osijek, which are considered comparatively in the context of Croatia and Slavonia.

Key words: demographic transition, 19th century, Slavonia.

BORKO BARABAN¹

MARIJA BERAĆ-JOZIĆ²

ŽELJKO JOZIĆ³

¹*Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska*

²*Glazbena škola Pavla Markovca, Zagreb, Hrvatska*

³*Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, Hrvatska*

Tamburaško nazivlje iz jezikoslovne perspektive

Rad je nazivoslovni opis iz područja tamburaške glazbe. Obuhvaća pregled naziva za sve vrste tradicijskoga pučkog žičanog trzalačkog glazbala poznatoga kao tambura ili tamburica, od kojih su najučestalije bisernica, prim ili dangubica te brač, bugarija, čelo, čelović, berde itd. Standardni dijelovi tambure, zatim nazivlje povezano s izvođenjem tamburaške glazbe te nazivi za izvođače tamburaške glazbe na pojedinome glazbalu također su dio jezikoslovne razradbe. Donosi se i dijakronijski pregled tamburaškoga nazivlja s prvim potvrdama iz hrvatske povijesne leksikografske baštine.

Ključne riječi: tambura, tamburica, tamburaško nazivlje, dijakronija

Tamburica terminology from a linguistic perspective

The paper is a terminological description in the field of tamburica music. It includes an overview of the terms for all types of traditional folk stringed musical instruments known as tambura or tamburica, of which the most common are bisernica, prim or dangubica and brač, bugarija, čelo, čelović, berde, etc. The linguistic analysis also includes standard parts of the tamburica, as well as the terminology associated with the performance of tamburica music and terms for tamburica performers on a particular instrument. The paper also presents a diachronic overview of tamburica terminology with the first confirmations from the Croatian historical lexicographic heritage.

Key words: tambura, tamburica, terminology, diachronic perspective.

ŽELJKO BARTULOVIĆ¹

DANIEL HAMAN²

¹Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet u Rijeci, Hrvatska

²Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek, Hrvatska

Pajo Kolarić - osvrt na saborske govore

Pajo Kolarić, poznati osječki glazbenik, skladatelj, pjevač i tekstopisac, osim što je zadužio hrvatsku tamburašku glazbu, svojim političkim djelovanjem i angažmanom u osječkom Gradskom zastupstvu, a i u Saboru Trojedne Kraljevine, uspješno je i često s dosta žara, zastupao interese grada Osijeka i Slavonije. Kao predstavnik kotara Osijek izabran je tri puta (1865., 1872., 1875.) u Hrvatsko-slavonski sabor, odnosno Sabor Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Tijekom svojim mandata u Saboru Pajo Kolarić se zalagao za rješavanje komunalnih, administrativnih, pravnih i političkih pitanja koja su pravila probleme stanovnicima Osijeka, Slavonije i Hrvatske. 14. studenoga 1876. godine, tijekom druge godine njegova trećeg mandata, Pajo Kolarić umire u Osijeku. Budući da nije imao potomaka, svoj cjelokupni imetak ostavlja u prosvjetne i dobrotvorne svrhe.

Ključne riječi: govori, Osijek, Pajo Kolarić, Sabor, Slavonija.

Pajo Kolarić - Review of parliamentary speeches

Pajo Kolarić, a well-known musician, composer, singer and songwriter from Osijek, in addition to indebting Croatian tamburitza music, was also very actively engaged in the Osijek City Council, and in the Parliament of the Triune Kingdom, where he successfully and often with great zeal, represented the interests of Osijek and Slavonia. As a representative of the Osijek district, he was elected three times (1865, 1872, 1875) to the Croatian-Slavonian Parliament, i.e. the Parliament of the Triune Kingdom of Croatia, Slavonia and Dalmatia. During his parliamentary term, Pajo Kolarić advocated resolving communal, administrative, legal and political issues that caused problems for the people of Osijek, Slavonia and Croatia. On 14th November 1876, during the second year of his third term, Pajo Kolarić died in Osijek. Since he had no descendants, he left his possessions for educational and charitable purposes.

Key words: speeches, Osijek, Pajo Kolarić, Parliament, Slavonia.

SUNČANA BAŠIĆ

Glazbena škola Franje Kuhača Osijek, Hrvatska

Glazbeni život u Osijeku u vrijeme Paje Kolarića

Autorica u uvodnom dijelu kratko opisuje začetke organiziranog glazbenog obrazovanja u Osijeku kroz nastojanja oko otvaranja, a potom i djelovanja glazbene škole. U središnjem dijelu daje poseban osvrt na razvoj glazbenog života u Osijeku te postupno prihvaćanje glazbe za tamburu temeljene na narodnoj baštini u vrijeme snažnog narodnog / ilirskog preporoda i djelovanja prvog nositelja modernog tamburaškog pokreta u Hrvatskoj Paje Kolarića i Kolarićeva suvremenika Franje Ksavera Kuhača, istaknutog melografa i glazbenog pedagoga. U zaključnom dijelu ističe značenje tamburaškog pokreta u očuvanju narodne baštine i oblikovanju onodobnog glazbeno – društvenog života u Osijeku.

Glavne riječi: Franjo Ksaver Kuhač, glazbeni život, glazba za tamburu, Osijek, Pajo Kolarić.

The Musical Life in Osijek during the Lifetime of Pajo Kolarić

In the introduction the authoress describes briefly the beginning of the organized music education in Osijek referring to the efforts of opening the music school and its functioning. The central part of the paper gives a special review regarding the development of musical life in Osijek and the gradual acceptance of the tamburitza music, based on the folk heritage during the strong national/ Illyrian renewal; the activity of Pajo Kolarić, who was the first bearer of the modern tamburitza movement in Croatia, and of his contemporary, Franjo Ksaver Kuhač, who was a melograph and a music pedagogue. In the conclusion one points out the importance of the tamburitza movement for the preservation of the folk heritage and for shaping of the then musical and social life in Osijek.

Key words: Franjo Ksaver Kuhač, musical life, music for tamburitza, Pajo Kolarić, Osijek.

JELENA BLAŠKOVIĆ¹

MARINA PIZAREK²

¹Sveučilište u Zagrebu. Učiteljski fakultet, Odsjek u Petrinji, Hrvatska

²OŠ Vladimira Nazora Daruvar, Daruvar, Hrvatska

Zastupljenost tradicijske glazba u prva tri razreda primarnog obrazovanja s naglaskom na panonsko područje

Tradicijska kultura specifična je za svako područje, a odražava se kroz različite pjevane i svirane melodije, pjesme, glazbala, narodne nošnje i običaje. Ona najbolje opisuje ljude i način života prošlih vremena. Upoznavanjem tradicijske glazbe Hrvatske u nastavi Glazbene kulture kod učenika se razvija svijest o različitim, ali jednako vrijednim krajevima, kulturama i običajima. Hrvatska tradicijska glazba vrlo je bogata i raznolika te se prema mjestu nastanka dijeli kroz četiri područja - panonsko, alpsko, dinarsko i jadransko. Svako područje baštini glazbene posebnosti, a u radu se prikazuje tradicijska glazbala panonskog područja Hrvatske. Ujedno, analizirala se i zastupljenost općenito tradicijske glazbe unutar sadržaja postojećih udžbenika Glazbene kulture za prva tri razreda primarnog obrazovanja, s posebnim naglaskom na panonsko područje. Analiza je pokazala kako postoji velik broj hrvatske tradicijske glazbe koja se preporučuje za pjevanje, dok je manji broj preporučen za slušanje u nastavi glazbe. Među primjerima tradicijske glazbe za pjevanje i slušanje postoje ona područja i regije koje su zastupljenije od drugih. Tako su iz panonskog područja prisutne pjesme iz Posavine, Slavonije i Moslavine, dok pjesama s područje Bilogore i Turopolja uopće nema. Među njima, najpopularnije su pjesme iz Slavonije. Od bogatog fundusa tradicijskih glazbala panonske zone u udžbenicima su prikazane jedino fotografije ili crteži čegrtaljki, duda i tambura. Najmanje je tradicijske glazbe zastupljeno u prvom, a najviše u trećem razredu.

Ključne riječi: hrvatska tradicijska glazba, hrvatska tradicijska glazbala, nastava Glazbene kulture, Panonsko područje, primarno obrazovanje.

The representation of traditional music in the first three grades of primary school with an emphasis on the Pannonian area

Traditional culture is unique for different regions, which reflects through various vocal and played melodies, songs, musical instruments, traditional costumes and customs. As a way of life it best describes the essence of the people. Familiarising students with traditional music of Croatia during primary school musical classes raises students' awareness of diversity of geographical regions, culture and customs. Croatian traditional music is rich, diverse and it is divided by the place of origin in the four geographical areas: Pannonian, Alpine, Dinaric and Adriatic. Since each of the areas contains unique musical heritage, this paper presents traditional musical instruments of the Pannonian area. Additionally, it analyses the general representation of traditional music in the context of music textbooks for the first three grades of primary school with an emphasis on the Pannonian area. The analysis showed that musical textbooks contain a large number of traditional songs suitable for singing but, on the other hand, they contain very few music examples suitable for listening exercises. Among the examples of traditional music suitable for singing and listening, some geographical areas are more represented than others. Among the Pannonian area, songs from Posavina, Slavonia and Moslavina regions are more represented than songs from Bilogora and Turopolje, which are generally absent from textbooks, while the most represented ones are from Slavonia. Out of the rich musical heritage, only three traditional instruments of the Pannonian area are represented: rattle toys, bagpipes and tamburitza. While traditional music is least represented in the first grade of primary school, it is vastly represented in the third.

Key words: Croatian traditional instruments, Croatian traditional music, music education, Pannonian area, primary education.

DAVOR BRĐANOVIĆ

Glazbena škola u Varaždinu, Hrvatska

Hrvatska glazbena baština - Nikola Faller, zaboravljeni bard hrvatske glazbe

Temeljem dostupnih zapisa ovim je radom istraženo djelovanje Nikole pl. Fallera (1862.-1938.), hrvatskog dirigenta, kompozitora, pijaniste, glazbenog pedagoga i organizatora. Glazbu je Faller počeo učiti u Varaždinu gdje pohađa i gimnaziju. Obrazovanje je 1877. nastavio u Zagrebu. Već u srednjoj školi korepetira u zagrebačkom kazalištu. Od 1884. do 1887. usavršava se u Beču (Anton Bruckner, Franz Krenn), Parizu (Jules Massenet, Léo Delibes, Ernest Guiraud) i Londonu. Njegovo profesionalno djelovanje pretežno je vezano za Zagreb. Nastavnik je klavira u školi Glazbenog zavoda i dirigent zagrebačke opere (1887.-1889.), zatim ponovo njezin dirigent (1894.-1902.) te ravnatelj (1897.-1902.). Dirigent pjevačkog društva Kolo bio je u razdoblju od 1891.-1894. te 1895.-1907. U Splitu (1889.-1891.) vodi zbor pjevačkog društva Zvonimir. Intendant Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku bio je od 1910. do 1912. Kao predsjednik Hrvatskoga pjevačkog saveza (1924.-1938.) Faller je značajno pridonio razvoju hrvatske zborske pjesme. Nastupao je i kao pijanist, korepetitor i komorni glazbenik. Kao ravnatelj opere HNK u Zagrebu Faller promovira domaće autore, a zaslužan je i za osnivanje baleta kao posebnog ansambla (1894.). Kazališni repertoar obogatio je hrvatskim praišvedbama djela velikih svjetskih autora poput Wagnera, Bizeta, Čajkovskog, Mascagnija, Masseneta, Leoncavalla, Puccinija i Beethovena. Izveo je 255 različitih djela i dirigirao 1902 puta. Autor je 50-ak skladbi: orkestralnih, komornih i klavirskih djela, solo i zorskih pjesama te crkvene glazbe. Faller je bio i strastveni planinar i sakupljač planinskog bilja te, kao zagonetački inovator, začetnik moderne hrvatske križaljke. Djela Nikole pl. Fallera, kako ona 19. tako i 20. stoljeća, zasigurno zaslužuju biti jedna od tema školskih i sveučilišnih glazbenih kurikuluma.

Ključne riječi: dirigent, kazalište, kompozitor, opera, zorsko pjevanje.

Croatian musical heritage – Nikola Faller, the forgotten bard of Croatian music

Based on available documents, this paper investigated the work of Nikola pl. Faller (1862-1938), Croatian conductor, composer, pianist, music pedagogue and organizer. Faller started studying music in Varaždin, where he also attended gymnasium. From 1877 he continued his education in Zagreb. During the high school he worked as an accompanist in the Zagreb theatre. From 1884 to 1887 he studied in Vienna (Anton Bruckner, Franz Krenn), Paris (Jules Massenet, Léo Delibes, Ernest Guiraud) and London. His professional activity is mostly related to Zagreb. He was a piano teacher at the school of the Music Institute and the conductor of the Zagreb Opera (1887-1889), then again, its conductor (1894-1902) and director (1897-1902). From 1891 to 1894 and 1895-1907 he was a conductor of the Kolo Singing Society. In Split (1889-1891) he led the choir of the Zvonimir Singing Society. He was the intendant of the Croatian National Theatre in Osijek from 1910 to 1912. As the president of the Croatian Singing Association (1924-1938), Faller significantly contributed to the development of Croatian choral singing. He also performed as a pianist, accompanist, and chamber musician. As the director of the Opera of the Croatian National Theatre in Zagreb, Faller promoted domestic authors, and was also responsible for founding ballet as a separate ensemble (1894). He enriched the theatrical repertoire with Croatian premieres of works by great world composers such as Wagner, Bizet, Tchaikovsky, Mascagni, Massenet, Leoncavallo, Puccini, and Beethoven. He performed 255 different works and conducted 1902 times. He is the author of about 50 compositions: orchestral, chamber and piano works, solo and choral songs, and church music. Faller was also a passionate mountaineer and collector of mountain plants and, as an innovator in the enigmatic field, the founder of the modern Croatian crossword puzzle. The work of Nikola pl. Faller, both in the 19th and 20th centuries, certainly deserves to be one of the topics of school and university music curricula.

Key words: choral singing, composer, conductor, opera, theatre.

NAILA CERIBAŠIĆ*Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska***“Miruj, miruj, srce moje”: Prilog istraživanju glazbe u (diskografski posredovanoj) izvedbi**

Franjo Kuhač je u Ilirskim glazbenicima dokumentirao, a u Južno-slavjeskim narodnim popievkama objavio jedanaest pjesama za koje mu je sam Pajo Kolarić potvrdio da ih je on spjevao. Ovaj prilog slijedi put tih pjesama u diskografski posredovanim izvedbama i, komparativno, u terenskim zapisima. Posve očekivano, daleko najveći broj izvedbi, odnosno snimki, njih dvadesetak, odnosi se na “Miruj, miruj, sr[d]ce moje”: od najranijih diskografskih snimki Albina Lukascha za E. Berliner’s Gramophone i Marka Vuškovića za Gramophone Company s početka 20. st. (vjerojatno 1901., odnosno 1902.), snimki iz 1920-ih i 1930-ih (Josip Batistić za Victor 1924. i Edison Bell Penkala između lipnja 1929. i kraja 1931., Piero Pierotić za Columbia), pa preko najvećeg broja snimki u razdoblju od 1967. do kraja 1980-ih (Marko Novosel, Gita Šerman, Ljiljana Šljapić, Dubravka Zubović, Helena Sabljak, Miroslav Belamarić, Magdalena Leonides Andrasic, Kvartet “Studio”, Ansambel “Riviera”, Ansambl “Tamburica”, Duquesne University Tamburitzans, St. John’s Catholic Club Tamburitzans, Slavonsko tamburaško društvo “Pajo Kolarić”; većinom u izdanju Jugotona, ali i drugih jugoslavenskih i prekomorskih tvrtki), do snimki od 1992. do današnjeg doba (Vera Svoboda, Gabi Novak, Jacques Houdek, Rockoko orchestra, Zbor HRT i Plesni i revijski orkestar HRT; izdanja Orfeja i Croatia Records). Mali broj komercijalnih i/ili pak terenskih zvučnih i notnih zapisa postoji i za Kolarićeve pjesme “Odsad više, draga”, “Kako može duša tvoja” i “Šeto sam se gori doli”. Na primjeru Kolarićevih pjesama razložiti ću pojedine karakteristike diskografske industrije, probleme njezina istraživanja te odnos komercijalnih izdanja i terenskog dokumentiranja. Osim toga, koncentrirajući se na “Miruj, miruj”, pokušat ću odgovoriti na tri dodatna pitanja: Što diskografsko posezanje za ovom pjesmom govori o njezinom razumijevanju u određenom društvenom, političkom i kulturnom kontekstu i sredini? Postoje li i kako su se izvedbene preferencije mijenjale tijekom vremena? Koji je u tome odnos kategorija tradicijske, popularne i umjetničke glazbe, odnosno svjedoči li izvedbeni itinerar ove pjesme usuprot konvencionalnom razgrađivanju navedenih kategorija?

Ključne riječi: diskografska industrija, glazba u izvedbi Pajo Kolarić, “Miruj, miruj, srce moje”.

“Miruj, miruj, srce moje”: A contribution to the study of music in performance (mediated by the recording industry)

In his book “Ilirski glazbenici” Franjo Kuhač documented, and in the collection “Južno-slovenske narodne popevke” published eleven songs for which Pajo Kolarić confirmed that he composed them. This contribution follows the path of these songs in performances mediated by the record industry, and comparatively in fieldwork recordings. Expectedly, the largest number of performances (that is, recordings), about twenty, relates to “Miruj, miruj, sr[d]ce moje” [Be peace for my heart]: from the earliest commercial recordings of Albin Lukasch for E. Berliner’s Gramophone and Marko Vušković for the Gramophone Company at the beginning of the 20th century (probably 1901, and 1902 respectively), and recordings from the 1920s and 1930s (Josip Batistić for Victor in 1924, and for the Edison Bell Penkala between June 1929 and the end of 1931; Piero Pierotić for Columbia), through the largest number of recordings in the period from 1967 to the end of the 1980s (Marko Novosel, Gita Šerman, Ljiljana Šljapić, Dubravka Zubović, Helena Sabljak, Miroslav Belamarić, Magdalena Leonides Andrasic, Kvartet “Studio”, ensemble “Riviera”, ensemble “Tamburica”, Duquesne University Tamburitzans, St. John’s Catholic Club Tamburitzans, Slavonsko tamburaško društvo [Slavonian tambura society] “Pajo Kolarić”; mostly released by Jugoton, but also other Yugoslav and overseas companies), to the recordings from 1992 until today (Vera Svoboda, Gabi Novak, Jacques Houdek, Rockoko orchestra, Croatian Radio and Television Choir, and Dance and revue orchestra; published by Orfej and Croatia Records). Besides, there is a small number of commercial and/or fieldwork recordings and music transcriptions of Kolarić’s songs “Odsad više, draga”, “Kako može duša tvoja” and “Šeto sam se gori doli”. Using the example of Kolarić’s songs, I shall examine some key characteristics of the record industry, the problems of its research, and the relationship between commercial releases and fieldwork documentation. In addition, concentrating on “Miruj, miruj,” I shall try to answer three additional questions: What does the reach of the recording industry towards this song say about its understanding in a certain social, political, and cultural context and environment? Are there, and how have performance preferences changed over time? What is the relationship between the categories of traditional, popular and classical music, that is, whether the performance itinerary of this song testify against the conventional differentiation between these categories?

Key words: record industry, music in performance, Pajo Kolarić, “Miruj, miruj, srce moje”.

DARKO ČUVIDIĆ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

Od tambure samice do prvoga orkestra Paje Kolarića

Iz samice, tijekom povijesti, razvila se tambura kakvu poznajemo danas. Tambura je hrvatski brend te je u posljednjih nekoliko godina došlo do hiperprodukcije tamburaških sastava, a na području umjetničke glazbe otvorili su se odjeli tambure u glazbenim školama i akademijama. U Hrvatskoj je danas preko 5000 tamburaša različite dobi. Tambura je, također, kroz povijest mijenjala svoj oblik i način ugađanja o čemu svjedoče mnogobrojni pisani izvori. Osim toga, mijenjala se i usavršavala njezina tehnika sviranja. Cilj je rada, kroz povijest i geografiju tambure, prikazati razvojni put iste od tambure samice do osnutka prvoga Tamburaškog orkestra Paje Kolarića 1847. godine. Zaključit će se da je tambura, zahvaljujući Paji Kolariću, opstala te postala sastavnim dijelom hrvatske kulture i tradicije.

Ključne riječi: geografsko područje, Pajo Kolarić, prvi tamburaški orkestar, razvojni put tambure, tambura samica, zvuk tambure.

From the tamburitza samica to the first orchestra of Pajo Kolarić

The tambura as we know it today has developed from the tamburitza samica. Tamburitza is a Croatian brand and in the last few years there has been an overproduction of tamburitza ensembles, and in the field of art music, tamburitza departments have been opened in music schools and academies. There are over 5000 tamburitza players of different ages in Croatia today. The tambura has also changed its shape and way of tuning throughout history, as evidenced by numerous written sources. In addition, its playing technique changed and improved. The aim of the paper, through the history and geography of the tamburitza, is to show its development path from the solitary tamburitza to the founding of the first Tamburitza Orchestra by Pajo Kolarić in 1847. It will be concluded that the tamburitza, thanks to Pajo Kolarić, survived and became an integral part of Croatian culture and tradition.

Key words: geographical area, Pajo Kolarić, first tamburitza orchestra, tamburitza development path, solitary tamburitza, tamburitza sound.

ZDRAVKO DRENJANČEVIĆ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

Glazbeni život Đakova u drugoj polovici 19. stoljeća

Značajan čimbenik razvoja društvenoga, prosvjetnoga i kulturnoga života grada Đakova kroz povijest bila je Katolička crkva. Svojim zalaganjem i utjecajem Crkva je bila predvodnik prosvjetiteljskih nastojanja čime se Đakovo kao biskupijsko sjedište zasigurno isticalo među drugim slavonskim gradovima. Zapaženiji iskoraci na polju glazbe također su artikulirani unutar same Crkve kroz liturgijsko pjevanje u katedrali i pjevačke poduke u Bogoslovnome sjemeništu. Navedene aktivnosti mogu se smatrati prvim organiziranim oblicima glazbenoga djelovanja u Đakovu. Društveno-političke prilike utjecale su na aktivnije djelovanje Đakovčana u borbi za hrvatsku opstojnost što će rezultirati osnivanjem Pjevačkoga društva „Sklad“ (1863.), koje će ujedno biti i nositelj građanskoga glazbenog života Đakova u drugoj polovici 19. stoljeća. „Sklad“ će naslijediti Hrvatsko pjevačko društvo „Preradović“ utemeljeno 1896. godine. Rad prikazuje istraživanje provedeno s ciljem sagledavanja stanja glazbenoga života Đakova u drugoj polovici 19. stoljeća. Na temelju arhivske građe i provedenih studija izdvojeni su ključni segmenti glazbenog života Đakova te glavni akteri u njemu. Rezultati istraživanja upućuju na značajan glazbeni život Đakova druge polovice 19. stoljeća, a koji se očituje dvojako: 1) djelovanjem Katoličke crkve u vrijeme đakovačkoga biskupa i mecene Josipa Jurja Strossmayera (1850. – 1905.); 2) djelovanjem gradskih amaterskih društava, među kojima se ističu pjevačka društva „Sklad“ i „Preradović“. Istaknuto mjesto – kako u crkvenome tako i u svjetovnome glazbenom životu grada Đakova – pripada glazbeničkoj obitelji Trišler/Trischler.

Ključne riječi: 19. stoljeće, Đakovo, glazba, Katolička crkva

The Musical Life in Đakovo in the Second Half of the 19th Century

The Catholic Church played a significant role in the development of social, educational and cultural life of the town of Đakovo throughout its history. Being the seat of the Diocese, Đakovo stood out among other Slavonian towns due to the commitment and influence of the Church in the enlightenment efforts. More notable advances in the field of music were also articulated within the Church itself through liturgical singing in the cathedral and singing instructions in the Theological Seminary. These activities can be considered as the first organized forms of musical activity in Đakovo. Socio-political circumstances caused a more active involvement of the people of Đakovo in the struggle for Croatian survival, which resulted in the founding of the Singing Society “Sklad” (1863), which will also be the bearer of musical life in Đakovo in the second half of the 19th century. “Sklad” was succeeded by the Croatian Singing Society “Preradović” founded in 1896. The paper presents research conducted in order to gain insight into the state of musical life in Đakovo in the second half of the 19th century. Based on the archival material and the conducted studies, the key segments of musical life in Đakovo and the main participants in it were singled out. The results of the research point to a significant musical life of Đakovo in the second half of the 19th century, which is manifested in two ways: 1) in the activities of the Catholic Church during the time of bishop and patron of Đakovo Josip Juraj Strossmayer (1850 – 1905); 2) in the activities of the town’s amateur societies, among which the singing societies “Sklad” and “Preradović” stand out. A prominent place - both in the church and in the secular music life of the town of Đakovo - belongs to the family of musicians Trišler/Trischler.

Key words: 19th century, Đakovo, music, Catholic Church.

ANITA GERGORIĆ

Agencija za odgoj obrazovanje, Rijeka, Hrvatska

Uključenost učenika u tamburaški orkestar kao glazbenu izvannastavnu i izvanškolsku aktivnost u Republici Hrvatskoj

Osim redovite nastave Glazbene kulture učenici u osnovnoj općeobrazovnoj školi polaze i izvannastavne glazbene aktivnosti poput pjevačkog zbora, plesne skupine, folklornog ansambla, skladanja, ali i aktivnosti koje se temelje na sviranju kao što su instrumentalni sastavi, individualno sviranje i orkestri. Orkestri se u osnovnim školama najčešće organiziraju kao tamburaški, mandolinski i harmonikaški te orkestri blok flauti. U radu se razmatra uključenost učenika u glazbene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u Republici Hrvatskoj. Stoga je provedeno istraživanje na uzorku od 4602 ispitanika (N=4602), od čega je 4240 učenika predmetne nastave i 362 učitelja glazbene kulture iz svih županija u Republici Hrvatskoj, kako bi se ispitala zastupljenost različitih oblika izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi i uključenost učenika u glazbene izvannastavne aktivnosti i izvanškolske aktivnosti. U skladu s postavljenim ciljem definirani su zadaci istraživanja koji su se odnosili na: provedbu različitih oblika glazbenih aktivnosti u školama te uključenost učenika u te aktivnosti u školi i izvan škole. Rezultati istraživanja pokazali su da je, po uključenosti, najzastupljenija izvannastavna glazbena aktivnost učenika pjevački zbor, dok su ostale glazbene aktivnosti, poput instrumentalne grupe, folklorne grupe, orkestra (tamburaškog, mandolinskog, blok flauti, harmonikaškog), klape, učenja instrumenta, glazbene slušaonice i glazbene radionice, zastupljene u mnogo manjoj mjeri. Kao najzastupljeniji orkestar pokazao se tamburaški orkestar kojeg organizira 60 učitelja Glazbene kulture.

Ključne riječi: izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti, osnovna škola, učenici, učitelji glazbene kulture, tamburaški orkestar.

Student involvement in the tambura orchestra as an extracurricular music activity in the Republic of Croatia

In addition to regular music classes, the students in primary schools attend extracurricular music activities such as choir, dance group, folklore ensemble, composing, but also activities based on playing an instrument such as instrumental ensembles, individual playing and orchestras. Orchestras in primary schools are most often organized as tambura, mandolin and accordion and block flute orchestras. The paper discusses the involvement of students in extracurricular music activities in the Republic of Croatia. Therefore, a survey was conducted on a sample of 4602 respondents (N = 4602), of which 4240 were students and 362 music teachers from all the counties in the Republic of Croatia, to examine the presence of various forms of extracurricular music activities in schools and the students' involvement in extracurricular music activities. In accordance with the set goal, the research tasks were defined and they were related to: the implementation of various forms of musical activities in schools and the involvement of students in these activities both in school and out of school. The results of the research showed that the most common extracurricular music activity in terms of student involvement is the choir, while other musical activities such as instrumental group, folklore group, orchestra (tamburica, mandolin, recorder, accordion), a cappella singing, learning to play an instrument, music rooms and music workshops, are much less represented. The most represented orchestra happens to be the tamburica orchestra organized by sixty primary school music teachers.

Key words: extracurricular music activities, primary school, students, music teachers, tamburica orchestra.

JERKO GLAVAŠ¹

MARIN SELEŠ²

MARIJA HORNIŠ DMITROVIĆ³

¹*Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Hrvatska*

²*Pučko otvoreno učilište Osijek, Hrvatska*

³*Edutedium AB, Stockholm, Švedska*

Kultura kao pokretač razvoja društva

Stavljanje pojma kultura u naslov iziskuje niz objašnjenja i definicija na što se točno misli kada se kaže kultura. Kultura se smatra osnovnim obilježjem nacije koje snažno utječe na oblikovanje identiteta pojedinaca, grupe i društva u cjelini. No, u ovome slučaju, gdje će se u radu pokušati definirati kako suvremenim upravljanjem popularizirati kulturu, pojam možemo staviti u kontekst događaja ili aktivnosti koje spadaju u kategoriju kulturnih. Sama širina pojma definira moć, ulogu i važnost kulture u svakodnevici svih društava. Uzimajući u obzir količinu sadržaja koji se reproducira pod navedenim tipovima i kategorijama, jasno se može zaključiti da je kultura svakodnevno sveprisutna i čini element bez kojeg ni jedno razvijeno društvo ne može funkcionirati. Ono što je upitno i što će se kroz rad pokušati postaviti na višu razinu jest način organizacije i upravljanja kulturnim događajima, razina kvalitete, pristupa organizaciji i promocija događaja. Uz to, govorit će se o tome koliki utjecaj događaj ima i koja je njegova naknadna vrijednost jer naglasak uloge kulture u društvu treba biti i na njezinoj edukativnoj komponenti. Kultura je kolektivno pamćenje koja za svoj nastanak, očuvanje i razvoj ovisi o komunikaciji. Kultura je način na koji se pojedinac određuje prema grupi ili zajednici i u njoj sudjeluje. On iz zajednice preuzima određene definicije i znanja ili vrijednosti zajednice te ih mijenja i prilagođava kroz osobno iskustvo stvarajući tako vlastiti identitet te komunicira ponešto izmijenjene vrijednosti natrag u zajednicu čime doprinosi održavanju i razvoju kulture svoje zajednice. Tako je svaka kultura uvijek nužno dinamična i promjenjiva. Kultura danas postaje globalna i svjetska te kroz utjecaj medija i društvenih mreža ljudi postaju izloženi njezinim različitim oblicima iz raznih krajeva svijeta. Dostupnost informacija otvara mogućnosti da kroz globalne komunikacije proširujemo svoj pogled na svijet i mijenjamo vlastite kulturne obrasce. Znanstveni doprinos rada se temelji na analizi i promatranju kretanja parametara organizacije i upravljanja kulturnim događajima te analizom, deskripcijom i komparacijom istih putem mjernih

istraživačkih alata Kulturanalys, Kulturådet, Tillväxtverket u Švedskoj, Eurostat te Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Prezentirani podatci pridonose dodatnoj diskusiji doprinosa i važnosti razvijanja instrumenata suvremenog upravljanja u popularizaciji kulture.

Ključne riječi: društvo, kultura, menadžment, razvoj, tehnologije.

Culture as a driver of society development

Putting the term culture in the title requires a series of explanations and definitions of what exactly is meant when we say culture. Culture is considered to be a basic feature of a nation that strongly influences the shaping of the identity of individuals, groups and society as a whole. But in this case, this paper will try to define how to popularize culture through modern management, we can put the term in the context of events or activities that fall into the category of cultural. The breadth of the concept defines the power, role and importance of culture in the everyday life of all societies. What is questionable and what will hopefully be raised to a higher level through the work is the way of organizing and managing cultural events, the level of quality, the approach to the organization and the promotion of events. In addition, something will be said about the impact of the event and what its subsequent value is, because the emphasis on the role of culture in society should be on its educational component. Culture is a collective memory that depends on communication for its origin, preservation and development. Culture is the way an individual identifies with a group or community and participates in it. He or she takes certain definitions and knowledge or values of the community from the community and changes and adapts them through personal experience, thus creating his or her own identity and communicating slightly changed values back to the community, thus contributing to maintaining and developing the culture of his or her community. Thus every culture is always necessarily dynamic and changeable. Today, culture is becoming more and more global and through the influence of the media and social networks people are becoming exposed to its various forms from various parts of the world. The availability of information opens up opportunities for us to expand our view of the world and change our own cultural patterns through global communications. The scientific contribution of the paper is based on the analysis and observation of the parameters of organization and management of cultural events and their analysis, description and comparison through measuring research tools Kulturanalys, Kulturådet, Tillväxtverket in Sweden, Eurostat and the Central Bureau of Statistics. The presented data contribute to an additional discussion of the contribution and importance of developing contemporary management instruments in the popularization of culture.

Key words: culture, development, management, society, technologies.

IVANA-PAULA GORTAN-CARLIN

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Pula, Hrvatska

Skladatelj Matko Brajša Rašan (1859.-1934.): pobornik hrvatskog narodnog preporoda u Istri

Matko Brajša Rašan (Pićan, 1859. – Zagreb, 1934.), radio je kao pravnički službenik, skladatelj, zborovođa, pjevač bariton i melograf, a glazbom je poticao i jačao hrvatsku narodnu svijest u Istri. Kao skladatelj pisao je crkvenu i svjetovnu, pretežno vokalnu, zborsku glazbu, ponekad uz instrumentalnu pratnju; solo-pjesmu, dvopjeve, glazbu za scensko uprizorenje i dječje pjesme. Od instrumentalne glazbe sačuvane su tek dvije skladbe za tamburaški sastav. U radu se ističe Rašanova uloga i djelovanje koje je zabilježeno u Našoj Slozi, jedinim istarskim novinama na hrvatskom jeziku koje su izlazile od 1870.-1915. Osim Rašanovih, u hrvatskim novinama navode se i repertoari s rodoljubnim pjesmama drugih skladatelja, Kolarićevih suvremenika, koje su se pjevale na istarskom poluotoku. Jedan od najizvođenijih skladatelja bio je Ivan pl. Zajc, a primjećujemo i utjecaj slovenskih preporoditelja 19. stoljeća. Brajša je, na Kuhačev poziv, započeo bilježiti istarske narodne pjesme koje je potom harmonizirao za zborske izvedbe. Nadalje, u radu se opisuje važnost njegova etnomuzikološkog rada te traženja rješenja i kadenci u harmonijskom slogu koji počiva na istarsko-primorskom tonskom nizu. Iako je Brajša danas poznatiji kao skladatelj istarske svečane pjesme, odnosno istarske himne, rad je prilog regionalnoj kulturnoj baštini 19. stoljeća kao moguća tema poučavanja u odgojno-obrazovnom sustavu.

Ključne riječi: 19. stoljeće, istarski skladatelj, Matko Brajša Rašan, Naša Sloga, povijest glazbe.

Composer Matko Brajša Rašan (1859-1934): supporter of the Croatian national revival in Istria

Matko Brajša Rašan (Pićan, 1859 - Zagreb, 1934) worked as a legal officer, composer, choirmaster, baritone singer and melographer. He encouraged and strengthened the Croatian national consciousness in Istria through music. As a composer he wrote church and secular choral music (predominantly vocal), sometimes with instrumental accompaniment; solo song, duets, stage music and children's songs. As for his instrumental music, only two compositions for tamburitza ensemble have been preserved. The paper emphasizes Rašan's role and activities recorded in *Naša Sloga*, the only Istrian newspaper in the Croatian language which was published between 1870 and 1915. In addition to Rašan's works, Croatian newspapers also mention repertoires which include patriotic songs by other composers, Kolarić's contemporaries, which were sung on the Istrian peninsula. One of the most performed composers was Ivan pl. Zajc, but the influence of the Slovenian 19th century revivalists was also noticeable. At Kuhač's invitation, Brajša began recording Istrian folk songs, which he then harmonized for choral performances. Furthermore, the paper describes the importance of his ethnomusicological work and the search for solutions and cadences in the harmonic style based on the Istrian and Croatian Littoral tonal sequence. Although Brajša is better known today as the composer of the Istrian ceremonial song, i.e. the Istrian anthem, the paper is a contribution to the regional cultural heritage of the 19th century as a possible teaching topic in the educational system.

Key words: 19th century, Istrian composer, Matko Brajša Rašan, *Naša Sloga*, music history.

MIROSLAVA HADŽIHUSEJNOVIĆ VALAŠEK**Prvi zapisivači slavonske tradicijske glazbe**

U prvoj polovici 19. stoljeća postavljeni su temelji dokumentiranju slavonske tradicijske glazbe – svjetovne i crkvene pučke glazbe. Do tada se dokumentirala samo jedna sastavnica – tekst – a uz njega ponekad i podaci o načinu izvedbe. Prvi notni zapisi, koji sadrže obje sastavnice popijevaka – tekst i napjev – pripadaju ponajviše tzv. varoškim pjesmama. Najviše ih je u ostavštini Ignjata Alojza Brlića (1795. – 1855.), u zbirci iz 1830-ih. Riječ je o 64, uglavnom nepotpuna, notna zapisa (ljubavna tematika, napitnice, zdravice). Objavljeni su u seriji Uspomene na stari Brod (Đakovo, 1888.). Južno slavlanske pučke pesme (Beč, 1849.) Karla Katinelija (1807.-1864.) prva je tiskana notna zbirka tradicijske svjetovne glazbe na cijelom „slavenskom jugu“ (Franjo Ksaver Kuhač). Sadrži 25 popijevaka. iz Požege. Polovicom stoljeća u Osijeku je Pajo Kolarić (1821. – 1876.) skladao 12 ljubavnih popijevaka, među kojima je i pjesma *Tko je srce u te dirno* (Miruj, miruj srce moje). Temelji crkvene pučke glazbe kontinentalne Hrvatske nalaze se također u Slavoniji. Franjevac Marijan Jaić (1795. – 1858.) autor je crkvene pjesmarice tekstova *Vinac bogoljubnih pisama* (Budim, 1827. – 1913.) i prvog kantuala *Napivi bogoljubnih cerkvenih pisamah* (Budim, 1850.). Franjo Ksaver Kuhač (1834. – 1911.) Slavoniji je osigurao nacionalnu važnost. Početkom druge polovice 19. stoljeća iz svog rodnog Osijeka punih je 12 godina istraživao tradicijsku kulturu južnoslavenskih naroda. Tijekom svog plodnog rada objavio je do sada najobimniju zbirku tradicijske glazbe *Južnoslovenske narodne popievke* (1878. – 1881.) te mnoštvo dokumentacijskih i teorijskih radova. Doprinos je ovog rada u objedinjavanju izvora svjetovne i crkvene pučke glazbe u Slavoniji te njihovom promicanju.

Ključne riječi: 19. stoljeće, crkvena pučka glazba, prvi zapisivači, slavonska tradicijska glazba, svjetovna glazba.

First collectors of Slavonian traditional music

The foundation of Slavonian traditional music – secular and church folk music – was set in the 19th century. Until then, only one component was documented – a text – and sometimes the way of performing music. The first music inscriptions, including both the text and music, belong mostly to varoške pjesme (town songs). Many of them are in the collection from 1830s in the legacy of Ignjat Alojz Brlić (1795 – 1855). These are mostly incomplete musical inscriptions (love themes, drinking songs, toasts). They are published in *Uspomene na stari Brod* (Đakovo, 1888). The first printed musical collection of traditional secular music at the entire “Slavic south” (Franjo Ksaver Kuhač) is *Južno slavljanske pučke pesme* (Vienna, 1849) by Karlo Katineli (1807 – 1864). It consists of 25 songs from Požega. In the 1850s Pajo Kolarić (1821 – 1876) composed 12 love songs in Osijek, among which is *Tko je, srce, u te dirno* (Miruj, miruj srce moje). The foundation of church folk music of continental Croatia is also in Slavonia. The Franciscan Marijan Jaić (1795 – 1858) is the author of the collection of church songs texts *Vinac bogoljubnih pisamah* (Buda, 1827 – 1913) and the first collection of church songs *Napivi bogoljubnih cerkvenih pisamah* (Buda, 1850). Franjo Ksaver Kuhač (1834 – 1911) brought national importance to Slavonia. At the beginning of the second half of the 19th century, from his home in Osijek, he researched traditional culture of South Slavs for 12 years. During the prolific career he published the largest collections of traditional music – two thousand songs – *Južnoslovenske narodne popievke* (1879 – 1881), as well as numerous documentary and theoretical papers. The contribution of this paper is in unification of sources of traditional secular and church folk music in Slavonia and their promotion.

Key words: 19th century, church folk music, first collectors, Slavonian traditional music, secular music.

ANA JAZBEC

Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, Hrvatska

Pajo Kolarić „U ozračju tambure”

Život i djelo Paje Kolarića i njegove velike zasluge u tamburaškoj glazbi mogu se opravdano uvrstiti u mnoštvo nepresušnih i bogatih tema u još uvijek nedovoljno obrađenom vrelu tamburaške glazbene povijesti u Hrvatskoj, ali i okolici. Kao jedan od istaknutijih hrvatskih skladatelja, obrađivača, svirača, dirigenata, ali i pedagoga s područja tamburaške glazbe, do sada se nezasluženo jedva spominje u literaturi o glazbi. Jedini je poveći rad o njegovu djelovanju onaj nastao iz pera Julije Njikoša, vrijednog i marljivog sakupljača i štovatelja tamburaške glazbe, može se reći tamburologa, ali i nekadašnjeg urednika Hrvatske radiotelevizije. Uz kraći pregled i kontekst Kolarićeva djelovanja u ovome će se radu njegovo djelovanje povezati i s ciklusom „U ozračju tambure”. Naziv je to ciklusa upravo Tamburaškog orkestra Hrvatske radiotelevizije koji je jedan od važnijih ansambala uz čije je djelovanje i produkciju vezan i lik i djelo Paje Kolarića. U ovome se radu stoga donosi, kao jednom od prvijenaca autorice u velikoj, nepresušnoj i neobrađenoj tamburaškoj hrvatskoj povijesti, pregled i kontekst Kolarićeva lika Paje i njegovih djela upravo u okrilju navedenog ansambla, njihovim izvedbama, ali i skladateljev općeniti kontekst i mjesto na Hrvatskoj radioteleviziji. Tamburaški orkestar Hrvatske radiotelevizije u svojih profesionalnih osamdeset godina postojanja, koje se ujedno obilježava ove godine (2021.), posjeduje pozamašni arhiv koji čine starije zbirke i časopisi, knjige, vokalno-instrumentalne skladbe te instrumentalne partiture pisane za tamburaški orkestar, ali i pregršt digitaliziranih, ali i nedigitaliziranih snimki u fono arhivu HRT-a. Koliko i kakva se to djela Paje Kolarića nalaze u tome bogatom fono arhivu, bit će više riječi u ovome radu. Također, radom će se dati i kratak pregled te postaviti pitanje uloge Kolarića i na širem području i okolici Hrvatske u kontekstu starogradske pjesme kao pojma uz koji se njegov lik najčešće i veže u sferi tamburaške glazbe.

Ključne riječi: Hrvatska radiotelevizija, Pajo Kolarić, starogradska pjesma, tamburaška glazba, Tamburaški orkestar Hrvatske radiotelevizije.

Pajo Kolarić 'In the Tamburitza Ambiance'

The life and work of Pajo Kolarić and his great influence in tamburitza music can justifiably be included in a multitude of inexhaustible and luxurious research themes of the still unexplored treasure chest of tamburitza music history in Croatia and its surrounding area. As one of the most prominent Croatian composers, arrangers, musicians, conductors, but also pedagogues in the field of tamburitza music, the existing music literature barely mentions his name. The only exhaustive investigation of his work comes from the pen of Julije Njikoš, a hardworking and diligent collector and admirer of tamburitza music, one could also say a tamburologist, as well as a former editor at the Croatian Radiotelevision. In addition to a brief overview and contextualisation of Kolarić's oeuvre, this work will also be linked with "In the Tamburitza Ambiance," the concert cycle by the Croatian Radiotelevision's Tamburitza Orchestra. This ensemble, especially relating to its work and production, is assuredly one of the most important ones to be affected by Pajo Kolarić. As one of author's debuts into the great, inexhaustible and undiscovered history of the Croatian Tamburitza, this paper therefore delivers an overview and contextualisation of Pajo Kolarić and his works, especially relating to the aforementioned ensemble, their performances, but also the composer's overall context and his role at the Croatian Radiotelevision. The Croatian Radiotelevision Tamburitza Orchestra in its eighty years of professional existence, celebrated this year (2021), has a sizable archive consisting of older collections and magazines, books, vocal-instrumental compositions and instrumental scores written for the tamburitza orchestra, as well as a number of digitized, but also undigitized recordings in the Croatian Radiotelevision's phonoarchive. This phonoarchive will be investigated through the lens of Pajo Kolarić's influence, shining a light on the volume and scope of his works in the collection. The work will also overview and question Kolarić's role in the broader area and the neighbouring countries, within the framework of the 'starogradska pjesma', a term most frequently related to Kolarić in the sphere of tamburitza music.

Key words: Croatian Radiotelevision, Pajo Kolarić, old-town song, tamburitza music, Croatian Radiotelevision Tamburitza Orchestra.

DARIJA KUHARIĆ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

Franjo Gérard – čovjek „kraljevog čovjeka“ u Gospodarskoj komori u Osijeku

Digitalizirano gradivo, bez obzira je li riječ o arhivskom ili nekoj drugoj vrsti gradiva, može krajnjem korisniku kvalitetno približiti temu istraživanja. Pri tome dolazi do ispreplitanja historiografije i informacijskih znanosti na obostranu korist. Usprkos dugogodišnjoj negativnoj percepciji hrvatskog bana Karla (Károlya) Khuen-Hédervárya, posebice u političkom smislu, neosporno je da je za njegove dvadesetogodišnje vladavine došlo do znatnoga gospodarskoga i prosvjetno-kulturnoga napretka zahvaljujući, između ostalog, Izidoru Kršnjavom i J. J. Strossmayeru. Uz bok ovim poznatim Hrvatima stajao je niz, široj javnosti, nepoznatih ljudi. Na primjeru Nuštarca Franje Gérarda (1851-1936) mikrohistoriografskim pristupom učinit će se shvatljivijima određeni odnosi te približiti povijesni kontekst.

Ključne riječi: ban Karl Khuen-Héderváry, digitalizirano gradivo, Franjo Gérard, Gospodarska komora u Osijeku, mikrohistoriografija.

Franjo Gérard – The “King’s Man’s” Man in the Chamber of Commerce in Osijek

When it comes to digital material, either archives or any other form of material, it may provide quality familiarization with the research topic for the end user. This is where historiography and information sciences intertwine in a mutually beneficial way. Despite the long-term negative perception of Croatian Ban Karl (Károly) Khuen-Héderváry in terms of politics, it is indisputable that his twenty-year reign in Croatia and Slavonia resulted in significant economic, educational and cultural progress, owing to, among others, Izidor Kršnjavi and J. J. Strossmayer. Besides the two known public figures, there is a long list of unknown individuals who made their contributions. Microhistorical approach focused on the life of Franjo Gérard (1851-1936), the resident of Nuštar, will shed light on some new relationships, whereas the public will be given a closer insight into historical contexts.

Key words: Ban Karl Khuen-Héderváry, Chamber of Commerce in Osijek, Franjo Gérard, microhistory, digital material.

DARIA KURTIĆ¹

JASNA ŠULENTIĆ BEGIĆ²

¹Agencija za odgoj i obrazovanje Zagreb, Hrvatska

²Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

Kompetencije učitelja i nastavnika glazbe za revalorizaciju lika i djela Paje Kolarića

Prema kurikulu nastavnoga predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije (2019.) nastava glazbe razvija učenikovu svijest o očuvanju povijesno-kulturne baštine. Sudjelovanjem u nastavi glazbe u djeci se budi interes, razumijevanje i poštovanje prema tradicijskom i kulturnom stvaralaštvu te se razvija smisao i potreba za očuvanjem regionalne, nacionalne i europske tradicijske i kulturne baštine u kontekstu svjetske tradicije i kulture. U okviru ovoga rada provedeno je istraživanje tijekom ožujka 2021. pomoću online anonimnog anketnog upitnika čiji je cilj bio utvrditi samoprocjenu kompetencija učitelja Glazbene kulture i nastavnika Glazbene umjetnosti potrebnih za revalorizaciju lika i djela Paje Kolarića te ispitati njihove stavove i mišljenja o potrebi uvođenja promjena u odgojno-obrazovni proces i nastavne sadržaje te međupredmetne teme koje se odnose na hrvatsku nacionalnu i regionalnu kulturnu baštinu i tradicijsku glazbu. U istraživanju je sudjelovalo 225 ispitanika (N=225) učitelja Glazbene kulture i nastavnika Glazbene umjetnosti s prostora Republike Hrvatske, tj. 164 učitelja Glazbene kulture koji izvode nastavu glazbe u osnovnim općeobrazovnim školama, 36 nastavnika Glazbene umjetnosti koji izvode nastavu u gimnazijama i 25 učitelja i nastavnika koji izvode nastavu u osnovnim općeobrazovnim školama i gimnazijama. Od učitelja i nastavnika se htjelo saznati organiziraju li sviranje tambura/tamburaški sastav ili orkestar, sviranje mandolina/mandolinski sastav ili orkestar, njeguju li hrvatsku nacionalnu i regionalnu kulturnu baštinu i tradicijsku glazbu u okviru redovite i fakultativne nastave te u okviru izvannastavnih aktivnosti. Također, htjelo se doznati provode li međupredmetno povezivanje Glazbene kulture/Glazbene umjetnosti i drugih predmeta na temu hrvatske nacionalne i regionalne kulturne baštine i tradicijske glazbe te koliko učitelji i nastavnici poznaju lik i djelo Paje Kolarića.

Ključne riječi: hrvatska nacionalna i regionalna kulturna baština i tradicijska glazba, mandoline, Pajo Kolarić, tambure, učitelji i nastavnici glazbe.

Competencies of music teachers for the revaluation of the character and work of Pajo Kolarić

According to the curriculum of the subjects Music Culture for Primary Schools and Music Art for Gymnasiums (2019), music teaching develops the student's awareness of the preservation of historical and cultural heritage. By participating in music lessons, children arouse interest, understanding and respect for traditional and cultural creativity and develop a sense and need to preserve regional, national and European traditional and cultural heritage in the context of world tradition and culture. As part of this paper, a survey was conducted in March 2021 using an online anonymous survey questionnaire aimed at determining the self-assessment of competencies of Music Culture teachers and Music Art teachers needed to revalue the character and work of Pajo Kolarić and examine their attitudes and opinions - educational process and teaching contents and interdisciplinary topics related to Croatian national and regional cultural heritage and traditional music. The study involved 225 respondents (N = 225) music culture teachers and music art teachers from the Republic of Croatia, 164 music culture teachers who teach music in primary schools, 36 music teachers who teach in secondary schools (gymnasiums) and 25 teachers and teachers who teach in primary general education schools and gymnasiums. Teachers were asked whether they organize tambura playing / tamburitza ensemble or orchestra, mandolin playing / mandolin ensemble or orchestra, whether they nurture Croatian national and regional cultural heritage and traditional music in regular and optional classes and in extracurricular activities. Also, they wanted to find out whether they carry out interdisciplinary connections between Music Culture / Music Art and other subjects on the topic of Croatian national and regional cultural heritage and traditional music and how much teachers know the character and work of Pajo Kolarić.

Key words: Croatian national and regional cultural heritage and traditional music, mandolins, Pajo Kolarić, tamburas, music teachers in primary general education schools and music teachers in grammar schools.

VESNA LONČAR¹

NIKOLINA NOVAKOVIĆ¹

¹ Osnovna škola Antuna Mihanovića, Osijek, Hrvatska

Glazbeno-literarni izraz Paje Kolarića u sklopu interdisciplinarne nastave u osnovnim školama

Cilj je rada prikazati interdisciplinarni model nastave tijekom upoznavanja učenika s radom Paje Kolarića te osvijestiti njegov utjecaj na glazbeno-kulturnu i književnu scenu. U sklopu predmeta Glazbene kulture i Hrvatskog jezika, učenici istražuju Kolarićev rad različitim oblicima učioničke i izvanučioničke nastave. Programski sadržaji odnose se na izvanučioničku nastavu (Muzej Slavonije, Kolarićev grob, Sakuntala park, Vijenac Paje Kolarića, Tamburaško društvo) te na učioničku nastavu gdje analiziraju viđeno te interpretativno čitaju i analiziraju pjesme uz sviranje tambure i glasovira. Istražuju se stručni i znanstveni tekstovi povijesnog i biografskog karaktera te mogući utjecaj Paje Kolarića na svoje nasljednike, posebice na Franju Kuhača. Rad smo povezali s projektom Godina čitanja koji provodimo od ožujka do prosinca 2021. godine u svrhu poticanja čitanja.

Ključne riječi: interdisciplinarna nastava, osnovna škola, Pajo Kolarić.

Musical and literary expression of Pajo Kolarić as the part of interdisciplinary teaching in primary schools

The aim of the work is to show the interdisciplinary teaching model when introducing the work of Pajo Kolarić to the students, as well as to raise awareness of his effect on musical and literary scene. As part of the subjects music and Croatian language, pupils explore Kolarić's work in various forms of classroom and extracurricular teaching. The teaching content relies on extracurricular teaching (visits to Museum of Slavonia, Kolarić's grave, Sakuntala Park, Pajo Kolarić Street, Tamburitza Club) and the classroom activities where they analyze the above mentioned contents, read interpretatively, analyze the songs with tamburitza and piano playing. Expert and scientific texts of historical and biographical background are being studied, along with possible influence of Pajo Kolarić's work on his successors, especially on Franjo Kuhač. We connected the work with the Year of Reading project, which we are implementing from March to December 2021 in order to encourage reading.

Key words: interdisciplinary teaching, primary school, Pajo Kolarić.

DOMAGOJ MARIĆ

Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Zagreb, Hrvatska

Autobiografska skica dirigenta Oskara Smodeka (1890. – 1933.)

U kratkoj autobiografskoj skici sastavljenoj u svrhu pisanja „Pregleda povijesti hrvatske muzike“ Božidara Širole iz 1922., dirigent Oskar Smodek (Križevci, 1890. – Zagreb, 1933.) opisuje svoj životni put dajući pritom niz podataka o glazbenom životu u Zagrebu s početka 20. stoljeća. Smodek pritom poseban naglasak stavlja na rad zagrebačkoga Srednjoškolskog orkestra koji je od 1908. do 1912. djelovao u sklopu Donjogradske gimnazije kao važan čimbenik glazbenog amaterskog života u Zagrebu. Prva jezgra Srednjoškolskog orkestra bio je klavirski kvartet osnovan 1906. koji su, uz pijanista Smodeka, sačinjavali violinist Zeno Nöthig, violist Ivan Lipovšćak i čelist Ljudevit Šplait. Tijekom jedne probe kvarteta koja se održavala u njegovom stanu, Smodek je došao na ideju „da se na gimnaziji osnuje jedan gudački orkestar“ u čiji su rad bili pozvani đaci zagrebačkih srednjih škola „koji su bilo koji gudački nastroj (instrument, op. a.) znali ma i samo u rukama držati“. Zahvaljujući financijskoj potpori zemaljske vlade, kojom su kupljeni puhački instrumenti i note te financirani tečajevi sviranja raznih instrumenata, gudački orkestar uskoro je izrastao u „potpuni orkestar“ koji je već nakon osam mjeseci rada izveo Schubertovu Nedovršenu simfoniju. Prema riječima Oskara Smodeka, Srednjoškolski orkestar kojim je ravnao mladi Smodek bio je presudan za daljnje profesionalno bavljenje glazbom ne samo za autora kratke autobiografske skice nego i za niz drugih đaka koji su sudjelovali u radu orkestra (Krešimir Baranović, Oskar Jozefović, Milan Graf, Lav Fritz tj. Lav Mirski i dr.).

Ključne riječi: Oskar Smodek, Srednjoškolski orkestar, školsko muziciranje, Zagreb.

An Autobiographical Outline of the Conductor Oskar Smodek (1890 – 1933)

In a short autobiographical outline compiled for the purpose of writing “Review of the History of Croatian Music” by Božidar Širola from 1922, conductor Oskar Smodek (Križevci, 1890 – Zagreb, 1933) describes his life path, giving a series of data on musical life in Zagreb from the beginning of the 20th century. Smodek places special emphasis on the work of the Zagreb High School Orchestra, which operated from 1908 to 1912 as part of the central Zagreb high school as an important factor in amateur music life in the town. The first core of the High School Orchestra was a piano quartet founded in 1906, which, along with pianist Smodek, consisted of violinist Zeno Nöthig, violist Ivan Lipovščak and cellist Ljudevit Šplait. During a rehearsal of the quartet held in his apartment, Smodek came up with the idea of “founding a string orchestra at the high school”, to which students “who were able even to hold any string instrument their hands” were invited. Thanks to the financial support of the government, which purchased wind instruments and notes and funded courses for playing various instruments, the string orchestra soon grew into a “complete orchestra” which performed Schubert’s Unfinished Symphony after only eight months of work. According to Oskar Smodek, the High School Orchestra conducted by the young Smodek was crucial for further professional music career not only for the author of the short autobiographical outline, but also for a number of other students who participated in the orchestra (Krešimir Baranović, Oskar Jozefović, Milan Graf, Leo Fritz i.e. Leo Mirski et al.).

Key words: Oskar Smodek, High School Orchestra, school music production, Zagreb.

VEDRANA MARKOVIĆ¹

DENISA ZAIMOVIĆ²

¹*Univerzitet Crne Gore, Muzička akademija, Cetinje, Crna Gora*

²*Škola za osnovno muzičko obrazovanje Berane, Berane, Crna Gora*

Tamburaška glazba u Crnoj Gori kroz prizmu Internacionalnoga festivala tamburaških orkestara

Iako tambura izvorno ne pripada skupini crnogorskih tradicijskih narodnih instrumenata, u Crnoj je Gori prisutna još od kraja 19. stoljeća kada je osnovan velik broj orkestara u raznim gradovima. U gradu Bijelom Polju duže je vremena bilo aktivno nekoliko tamburaških ansambala koji su svojim djelovanjem do suvremenoga doba snažno utjecali na oblikovanje kulturnoga identiteta grada. Jedan od najznačajnijih festivala u Crnoj Gori, Internacionalni festival tamburaških orkestara, neprekidno se od 2003. godine održava u Bijelom Polju. Festival promovira tamburu, afirmira i čuva tradicijsku glazbu naroda u Crnoj Gori, ali i naroda iz okruženja, povezuje ljude i različite kulture, kroz glazbu njeguje prijateljske odnose te daje poseban pečat i prepoznatljivost Bijelom Polju. Festival se održava svake godine početkom kolovoza, a okuplja amaterske i profesionalne izvođačke sastave koji se publici predstavljaju u dva festivalska dana. Osim tamburaških ansambala iz cijele Crne Gore, na festivalu su nastupali izvođači s prostora bivše Jugoslavije (Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Srbija, Slovenija), ali i iz drugih europskih zemalja (Austrija, Bugarska, Češka, Francuska, Mađarska, Rusija, Turska). Specifičnost se festivala ogleda u pedagoškome pristupu jer svake godine na poziv organizatora poznati predavači – poznavatelji tambure – rade s učenicima uzrasta do 16 godina s ciljem da se za sviranje tambure i kod mlađih naraštaja pobudi interes. Tako na festivalu nastupaju i dječji tamburaški orkestri. U radu se daje kratak povijesni osvrt na tamburašku glazbu u Crnoj Gori, ističe se značaj navedenoga festivala, s posebnim naglaskom na razvoj tamburaške glazbe u Bijelom Polju.

Ključne riječi: Crna Gora, festival tamburaške glazbe, tambura, tradicijska glazba.

Tambura music in Montenegro through the prism of *International festival of tambura orchestras*

Although Tambura originally does not belong to a group of Montenegrin traditional national instruments, it is present in Montenegro since the end of the 19th century, when a great number of orchestras was formed, in different cities. In the city of Bijelo Polje, for a long term period, several tambura ensembles were active whose actions strongly affected the forming of the cultural identity of the city. One of the most important festivals in Montenegro, the International festival of tambura orchestras has been held since 2003 in the city of Bijelo Polje. The festival promotes the tambura and preserves traditional music of the people of Montenegro, but also the people from the region, connects people and different cultures, cherishes friendly relations through music as well as gives a special stamp of recognizability to the city of Bijelo Polje. The festival takes place every year at the beginning of August, gathers amateur and professional performing compositions which are presented to the audience during two festival days. Except the tambura ensembles from Montenegro, there are also performers from the territory of former Yugoslavia (Bosnia and Herzegovina, Croatia, North Macedonia, Serbia, Slovenia), including other European countries (Austria, Bulgaria, the Czech Republic, France, Hungary, Russia, Turkey). The specificity of the festival is reflected in the pedagogical approach - every year, invited by the organizers, famous lectures - connoisseurs of tambura - work with the students under the age of 16 with the goal to get young people interested. Also, the children's tambura orchestras perform at the festival. The work provides a brief historical overview of the tambura music in Montenegro, points out the importance of the mentioned festival, with a special emphasis on the development of tambura music in the city of Bijelo Polje.

Key words: Montenegro, festival of tambura music, tambura, traditional music.

IGOR MAVRIN

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

Industrijska baština kao pokretač urbanog razvitka – Kreativni potencijali postindustrijskog grada

Industrija je u 19. i značajnom dijelu 20. stoljeća obilježila gospodarsku i društvenu dinamiku urbanog razvitka u Europi. Posljednja desetljeća 20. stoljeća i prva desetljeća 21. stoljeća europskim su zemljama donijela postupno napuštanje tradicionalnih industrija, uz značajan pomak prema industrijama utemeljenim na znanju te kulturnim i kreativnim industrijama. Na razini eurointegracija nekadašnja paradigma ujedinjavanja i povezivanja utemeljena na konceptu ugljena i čelika, uz industrijsku premisu, zamijenjena je kreativnom premisom utjelovljenom u inicijativi Europske prijestolnice kulture te brojim drugim suradničkim projektima koji se provode unutar programa Kreativna Europa. Napuštena industrijska postrojenja postala su predmet istraživanja konzervatora i povjesničara umjetnosti te samim time postala dio urbanog naslijeđa, uz značajan turistički potencijal. U radu se donosi pregled teorijskih dostignuća vezanih uz industrijsku baštinu i urbani razvitak, s naglaskom na zemlje Europe i poseban osvrt na industrijsku baštinu Republike Hrvatske. Također se analiziraju mogućnosti kulturne i kulturno-turističke eksploatacije industrijske baštine Osijeka.

Ključne riječi: industrijska baština, kreativne industrije, kulturni turizam, upravljanje, urbani razvitak.

Industrial heritage as the urban development driver – Creative potentials of the postindustrial city

In the 19th and a significant part of the 20th centuries, industry marked the economic and social dynamics of urban development in Europe. The last decades of the 20th century and the first decades of the 21st century brought a gradual abandonment of traditional industries in European countries, with a significant shift towards knowledge-based industries and cultural and creative industries. At the level of European integration, the former paradigm of unification and connection based on the concept of coal and steel, along with the industrial premise, has been replaced by the creative premise embodied in the European Capital of Culture initiative and numerous other collaborative projects implemented within the Creative Europe program. Abandoned industrial plants have become the subject of research by conservators and art historians and thus become part of the urban heritage, with significant tourism potential. The paper provides an overview of theoretical achievements related to industrial heritage and urban development, with an emphasis on European countries and a special review of the industrial heritage of the Republic of Croatia. The possibilities of cultural and cultural-tourist exploitation of the industrial heritage of Osijek are also analyzed.

Key words: industrial heritage, creative industries, cultural tourism, management, urban development.

HRVOJE MESIĆ¹

HELENA SABLJIĆ TOMIĆ¹

¹Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

Mjere u prevenciji i suzbijanju kolere u Osijeku krajem 19. i početkom 20. stoljeća: kulturološki pristup

U zapisnicima sjednica Zdravstvenoga povjerenstva Gradskog poglavarstva Osijeka s kraja 19. i početka 20. stoljeća, koji se čuvaju u Državnom arhivu u Osijeku, zabilježen je niz zanimljivih kulturoloških činjenica o prevenciji i suzbijanju moguće epidemije kolere. Svaki oboljeli sa sumnjom na bolest koleru (simptomi prema zapisima: „bljuvanje, vodeni proljev, grčevi u noguh itd.“) morao se izolirati kao i svi koji su bili u doticaju s bolesnikom. U odredbi Odjela za unutarnje poslove Kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, od 1. rujna 1893. godine, određuje se „raskuživanje postelje i posteljine, krećenje sobe i zatvaranja iste na vrijeme od mjesec dana u slučaju premještanja u bolnicu ili smrti bolesnika“. Jedna od mjera bila je i gradnja tzv. kolera-baraka, u sklopu vojnog vježbališta u Osijeku, u koje bi se bolesnici izolirali i liječili o čemu svjedoče brojni dokumentarni prilozi. Cilj je rada kulturološkim pristupom, dešifriranjem kodova urbanog, povijesnog i kulturnog prostora, reprezentirati mjere u prevenciji i suzbijanju zarazne bolesti kolere u Osijeku krajem 19. i početkom 20. stoljeća kao komunikacije s nizom znakova i normi koji se i danas, 2020./2021. godine, provode u mjerama sprječavanja pandemije bolesti COVID-19.

Ključne riječi: baština, bolest, kolera, kulturologija, Osijek.

Preventive and control measures against cholera in Osijek from the late 19th century to the beginning of the 20th century: a cultural approach

A series of fascinating cultural facts related to the prevention and control of cholera can be found in the minutes of the meeting of the Health commission established by the City Council of Osijek. These records, portraying events from the late 19th century to the early 20th century, are being kept in the State archive in Osijek. According to the documents, any person that exhibited signs resembling those of cholera (e.g. vomiting, watery diarrhea, leg cramps, etc.) was required to go into isolation, along with those they came into contact with. In accordance with the regulation put forth by the Department of internal affairs of the Kingdom of Croatia, Slavonia and Dalmatia, starting with September 1, 1893, the following measures were to take place: disinfecting bed sheets, painting and sealing the rooms for a period of one month in case of hospital transfer or death of a patient. Cholera barracks were another form of combatting this infection and they were established as part of the boot camp in Osijek. As stated in the records, the barracks were used to isolate and cure the diseased patients. The aim of this paper is to decipher the codes of urbane, historical, and cultural space, present the measures intended to combat and control the spread of cholera in Osijek in said period, and make comparisons to the use of present-day measures against the COVID-19 pandemic.

Key words: heritage, disease, cholera, Cultural studies, Osijek.

IRENA MIHOLIĆ

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska

Tamburaška glazba - nematerijalno kulturno dobro?

U suvremeno doba tamburaška glazba spaja nekoliko glazbenih žanrova, dok u nekim prilikama dobiva i status posebnog žanra. Ponekad se zaboravlja da je njen značaj u prošlosti bio također vrlo složen. Stoga ću u ovom izlaganju predstaviti tretman tambure i tamburaške glazbe u stručnoj i znanstvenoj literaturi od 19. stoljeća do danas s naglaskom na nekoliko ključnih izvora koji govore o značaju samog glazbala, ali i glazbe izvođene na tamburama u različitim povijesnim razdobljima. Prikazat ću multifunkcionalnost tambura i njihovu široku primjenu problematizirajući pritom već spomenute razne glazbene niše u koje se glazba izvođena na tamburama svrstava. Značaj tamburaške glazbe je neupitan, ali ta vještina još uvijek nije pronašla načina da se upiše na Listu zaštićenih kulturnih dobara Hrvatske pri Ministarstvu kulture i medija. Na toj su se listi našli vještina sviranja na tamburi samici te „umijeće sviranja na tamburama farkašicama u sjevernoj i sjeverozapadnoj Hrvatskoj“. Kao kulturna dobra prepoznati su još „umijeće izrade solističke tambure kuterevke“ i „umijeće Đure Zarića iz Vinkovaca u gradnji slavonsko-srijemskih tambura“. Kod nekih drugih dobara tambure i sviranje tambura samo su prateći fenomen. Na kraju, ovim izlaganjem postavljam pitanje treba li tamburaškoj glazbi karakterizacija kulturnog dobra i zaštita? Predstavljajući stavove za i protiv, postavlja se i pitanje bi li tamburaškoj glazbi takav status mogao naštetiti u smislu daljnjeg razvoja i rušenja žanrovskih granica?

Ključne riječi: nematerijalno kulturno dobro, tambura, tamburaška glazba.

Tamburitza music – an intangible cultural heritage?

In modern times, tamburitza music combines several musical genres, while on some occasions it acquires the status of a special genre. Sometimes it is forgotten that its significance in the past was also very complex. Therefore, in this presentation I will present the treatment of tamburitza and tamburitza music in professional and scientific literature from the 19th century to the present day with emphasis on several key sources that speak of the importance of the instrument itself, but also music performed on tamburitza in different historical periods. I will present the multifunctionality of tamburitzas and their wide application, problematizing the already mentioned various musical niches in which music performed on tamburitza is classified. The importance of tamburitza music is unquestionable, but this skill has not yet found a way to be inscribed on the List of Protected Cultural Heritage of Croatia at the Ministry of Culture and Media. The list includes the skill of playing the soloist tamburitza (samica) and the “art of playing the farkas tamburitza in northern and northwestern Croatia”. “The art of making the soloist tamburitza kuterevka” and “the art of making tamburitza by Đuro Zarić from Vinkovci” were also recognized as cultural goods. In some other cases, tamburitza performing is just an accompanying phenomenon. Finally, with this presentation I ask the question whether tamburitza music needs the characterization of cultural property and protection? Presenting the pros and cons, the question also arises as to whether such a status could harm tamburitza music in terms of further development and breaking down genre boundaries?

Key words: intangible cultural heritage, tamburitza, tamburitza music.

LIDIJA NIKOLIĆ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Hrvatska

Zastupljenost tradicijske glazbe u nastavi Glazbene kulture u prva tri razreda osnovne škole u posljednja dva desetljeća

Tradicijska glazba ima svoje mjesto u školi u Hrvatskoj od početka 20. stoljeća. Upoznajući tradicijsku glazbu kao dio nacionalne i regionalne tradicijske kulture, učenici izgrađuju svoj nacionalni kulturni identitet, a upoznajući glazbenu baštinu drugih naroda, izgrađuju svoje interkulturalne stavove. Cilj je ovoga istraživanja utvrditi u kojoj je mjeri zastupljena tradicijska glazba u nastavi Glazbene kulture u prva tri razreda suvremene osnovne škole u Hrvatskoj i je li u proteklim dvama desetljećima bilo značajnijih promjena. Istraživanje je provedeno analizom sadržaja nastavnih programa i udžbenika za Glazbenu kulturu koji su u uporabi u proteklim dvama desetljećima. Analizirana je zastupljenost tradicijskih pjesama, brojalica te tradicijskih skladbi namijenjenih slušanju. Rezultati su pokazali kako su pjevanje tradicijskih pjesama i izvođenje tradicijskih brojalica najučestaliji tradicijski sadržaji u nastavi Glazbene kulture u prva tri razreda osnovne škole, dok je kod slušanja skladbi zastupljenost tradicijskih skladbi najčešće svedena na slušanje božićnih pjesama i tradicijskih plesova. Tijekom proteklih dvaju desetljeća zastupljenost hrvatskih tradicijskih pjesama i tradicijskih skladbi namijenjenih slušanju nepromijenjena je. U posljednjoj trećini promatranog razdoblja u udžbenicima može se uočiti smanjenje učestalosti tradicijskih brojalica i povećanje zastupljenosti tradicijskih pjesama drugih naroda. Povećanje udjela tradicijskih pjesama drugih naroda može biti odraz postavljenih interkulturalnih odgojno-obrazovnih ciljeva u proteklom desetljeću. U radu se ističe potreba provođenja empirijskih istraživanja u kojima bi se sustavnim promatranjem kvalitete nastavnog procesa utvrdilo stvarno mjesto tradicijske glazbe u nastavnoj praksi utvrđivanjem kvalitete primjera tradicijske glazbe te primjerenosti metodičkog pristupa, a onda i doživljaja te percepcije učenika koji će izgraditi njihov odnos prema tradicijskoj glazbi uopće.

Ključne riječi: brojalice, promjene u nastavi Glazbene kulture, slušanje glazbe, tradicijska pjesma.

The past two decades of traditional music in Music Culture classes in the first three grades of primary school

Traditional music has been part of education in Croatia since the beginning of the 21st century. By learning about traditional music as part of national and regional traditional culture, students develop their cultural identity. Also, by learning about musical heritage of other cultures, they cultivate intercultural attitudes. The aim of this research is to determine the extent to which traditional music is represented in Music Culture in the first three grades of contemporary primary school in Croatia and identify if there have been any significant changes in the past two decades. The method used in the research included the analysis of curricula and textbooks for Music Culture used in the past two decades. The analysis included the representation of traditional songs, nursery rhymes, and traditional compositions intended for listening. The results indicate that singing traditional songs and performing traditional nursery rhymes are more commonly used in teaching Music Culture in the first three grades of primary school. On the other hand, listening is reduced to listening to Christmas songs and traditional dances. In the past two decades the representation of traditional songs and compositions intended for listening has remained unchanged. In the last third of the observed period, there is a decrease of traditional nursery rhymes and increase of traditional songs of other nations and cultures. The increase of traditional music of other cultures could be a reflection of the novel intercultural educational goals set in the past decade. The paper emphasizes the need for empirical research which will enable systematic observation of the quality of the education process and determine the role of the traditional music in teaching practice by identifying the quality examples of traditional music and appropriate methodological approach. This will improve the students' overall experience, perception, and attitude towards the traditional music.

Key words: nursery rhymes, changes in teaching Music Culture, listening to music, traditional song.

ANA POPOVIĆ¹

BLANKA GIGIĆ KARL²

¹Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Hrvatska

²Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

Josip (Josif) Runjanin u urbanoj toponimiji gradova u Hrvatskoj i Novom Sadu

Josip (Josif) Runjanin nesumnjivo je važna osoba u hrvatskoj povijesti glazbe - smatra ga se skladateljem hrvatske himne. Njegov život uglavnom je povezan s hrvatskim gradovima Vinkovcima (mjesto rođenja) i Glinom (gdje je najviše radio) i srpskim gradom Novim Sadom (gdje je proveo zadnje godine života). Ovaj rad istražuje koliko se Josipa Runjanina danas smatra važnim u javnosti u Hrvatskoj i Novom Sadu koristeći se metodom analize urbane toponimije. Studija uključuje sve gradove u Republici Hrvatskoj, njih ukupno 128, i grad Novi Sad, gdje smo tražili urbane toponime nazvane po Josipu Runjaninu. U istraživanje su uključeni i spomenici, spomen-ploče i institucije nazvane po Josipu Runjaninu. Dobiveni rezultati kvalitativno i kvantitativno su analizirani kako bi se ustanovila važnost Josipa Runjanina u javnosti danas.

Ključne riječi: analiza urbane toponimije, hrvatska himna, Josip (Josif) Runjanin, Glina, Novi Sad, Vinkovci.

Josip (Josif) Runjanin in urban toponymy of towns in Croatia and Novi Sad

Josip (Josif) Runjanin is undoubtedly an important figure in Croatian music history – he is considered to be the composer of the Croatian national anthem. His life was mostly connected to Croatian towns of Vinkovci (his birth town) and Glina (where he achieved most of his career) and to Serbian town of Novi Sad (where he spent the last years of his life). This research explores how important is Josip Runjanin considered to be in Croatian and Novi Sad public today, using urban toponymy analysis as a research method. This survey includes all cities in the Republic of Croatia, a total of 128, and the town of Novi Sad, where we looked for urban toponyms named after Josip Runjanin. The survey also explores the existence of monuments, memorials and institutions named after Josip Runjanin. We analysed the obtained results qualitatively and quantitatively in order to establish the relevance Josip Runjanin has in the public today.

Key words: urban toponymy analysis, Croatian national anthem, Josip (Josif) Runjanin, Glina, Novi Sad, Vinkovci.

IVANA PUŠIĆ

Osnovna škola Ivana Kozarca Županja, Hrvatska

Kulturna baština 19. stoljeća: Vatroslav Lisinski kao tema poučavanja u nastavi glazbe

Kulturna baština skup je materijalnih i nematerijalnih dobara koji čine značajnu ulogu u očuvanju identiteta naroda. Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, svi građani Republike Hrvatske dužni su skrbiti o zaštiti i očuvanju istog. Usvajanjem znanja o kulturnoj baštini, učitelji će kod učenika potaknuti radoznalost za proučavanje kulturne baštine te osvijestiti važnost očuvanja, zaštite i promicanja vlastite i opće kulture. Opis i svrha predmeta nastave glazbe u Kurikulumu nastavnih predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost sadrže da nastava glazbe razvija učenikovu svijest o očuvanju povijesno-kulturne baštine i osposobljava ga za življenje u multikulturnom svijetu. Tijekom i nakon svojeg obrazovnog puta, učenici će aktivno sudjelovati u obnavljanju i širenju kulturnog nasljeđa. Jedan od najznačajnijih glazbenika 19. stoljeća koji su doprinijeli bogatstvu kulturne baštine Hrvatske danas je Vatroslav Lisinski, skladatelj prve hrvatske opere Ljubav i zloba. O važnosti njegova rada i djela potvrđuju manifestacije, koncerti i događaji koji se događaju njemu u spomen, kao i društva, trgovi, ulice, odgojno-obrazovne i kulturne ustanove koje nose njegovo ime. Jedna od poveznica Vatroslava Lisinskog i suvremenika Paje Kolarića bila je stvaranje umjetničke glazbe zasnovane na narodnoj. Nadahnuti pjesmom Petra Preradovića Miruj, miruj, srce moje, istu su i uglazbili. U ovom radu analizirat ćemo život i rad Vatroslava Lisinskog te zastupljenost njegovih djela u preporučenom (neobaveznom) popisu pjesama, brojalica i glazbenih djela Kurikuluma nastavnih predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost, kao i u udžbenicima za nastavu glazbe od petog do osmog razreda osnovne škole i od prvog do četvrtog razreda opće, jezične i klasične gimnazije, odnosno, prvog i drugog razreda prirodoslovne i prirodoslovno-matematičke gimnazije. Prikazat ćemo i prijedloge obrade njegovih djela i rada u odgojno-obrazovnom sustavu. Cilj ovog rada je promovirati povijesni značaj i kulturno nasljeđe Vatroslava Lisinskog za Hrvatsku te obogatiti opseg sadržaja dostupnog za kreiranje nastave glazbe, a vezanog uz kulturnu baštinu.

Ključne riječi: kulturna baština, kurikulum, nastava glazbe, Vatroslav Lisinski.

Cultural heritage of the 19th century: Vatroslav Lisinski as a topic of teaching in music teaching

Cultural heritage is a set of material and intangible goods that play a significant role in preserving the identity of people. According to the Curriculum of Teaching Arts and Music Arts, music teaching should develop students' awareness of preserving historical and cultural heritage and enables them to live in a multicultural world. During and after their educational journey, students will actively participate in the restoration and expansion of cultural heritage. One of the most important musicians of the 19th century who contributed to the rich cultural heritage of Croatia today is Vatroslav Lisinski, a composer of the first Croatian opera *Love and Malice*. The importance of his work and music can be seen in manifestations, concerts and events that take place in his memory, as well as the companies, squares, streets, educational and cultural institutions that bear his name. One of the links between Vatroslav Lisinski and contemporary composer Pajo Kolarić was the creation of artistic music based on folk music and the fact that they set music to Petar Preradović's poem *Rest, Rest, my Heart*. In this paper we will analyze the life and work of Vatroslav Lisinski and the representation of his works in the recommended (optional) list of songs, counters and musical works of the Curriculum of Teaching Subjects Music Culture and Music Arts, as well as in the textbooks for music teaching from both elementary and high school. We will also show suggestions for implementing his work in the educational system. Finally, this paper will attempt to promote the historical significance and cultural heritage of Vatroslav Lisinski for Croatia and to enrich the scope of content available for the creation of music teaching related to cultural heritage.

Key words: cultural heritage, curriculum, music teaching, Vatroslav Lisinski.

MARIJA RAGUŽ¹

TAMARA ALEBIĆ²

¹*Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Medicinski fakultet Osijek, Hrvatska*

²*Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek, Hrvatska*

Tamburaš slavonski od Satira do danas: etnografsko istraživanje

Danas svjedočimo tamburi kao nezaobilaznome djelu slavonske tradicijske glazbe. Kulturno-umjetnička društva koja se bave predstavljanjem i očuvanjem kulturne baštine Slavonije uvijek imaju tamburaške sastave. Opravdano je to jer već 1767. u Jeki planine Vid Došen obrušava se na Tamburaša slavonskog – kritičara Relkovićeve Satira, a i u samome se Satiru spominju „tambure male“. Moguće je pratiti postojanje tamburaške glazbe u Slavoniji od tih prvih pisanih tragova. Tambura je postala jedno od najistaknutijih slavonskih kulturno-identitetskih obilježja. Dio je slavonske kulture, ne samo one u prošlosti i ne samo tradicijske kulture, već u velikoj mjeri oblikuje i život Slavonije danas. Primarni fokus ovoga istraživanja je na slavonskoj ruralnoj kulturi i razvoju tamburaša od amatera do profesionalaca kroz 20. stoljeće do danas. Temelj rada predstavlja terenski prikupljena građa – snimljeni razgovori s različitim tamburašima te s mještanima slavonskih sela različite dobi. Cilj je rada opisati kulturnu praksu sviranja tambure u Slavoniji s naglaskom na njezine glavne aktere. Detaljniji opis tamburaša, nositelja kulturne prakse sviranja tambure u Slavoniji, donijet će nova saznanja o slavonskoj kulturi, o njezinome umjetničkom izričaju i približiti odgovoru na pitanje zašto je baš tambura postala toliko neraskidivo povezana sa Slavonijom i što znači tambura Slavoniji danas.

Ključne riječi: etnografija, folklor, Slavonija.

Slavonian Tamburitza Player Since Satyr to Date: An Ethnographic Research

Tamburitza is today an essential part of traditional music performed in Slavonia. A tamburitza ensemble is nowadays a mandatory requirement for all the folklore groups with the mission of presenting and keeping Slavonian cultural heritage. That is most justified because there is mention of tamburitza in Slavonia since 1767 when Vid Došen debates with the “Slavonian Tamburitza Player”, a critic of Reljković’s Satyr, in his work *Jeka planine*. There is also mention of “small tamburitzas” in Satyr. It is possible to trace the existence of tamburitza in Slavonia since that first mention in literature up till now. Tamburitza became one of the most prominent characteristics of Slavonian cultural identity. It is a part of Slavonian culture, not just in the past and not only the traditional culture, but it also extensively marks the life in Slavonia nowadays. The primary focus in this research is set on Slavonian rural culture and the development of the tamburitza player from an amateur to a professional through the 20th century until the present day. The data for the research is collected through fieldwork – recorded conversations with different tamburitza players and Slavonian village locals of different age. The goal of this research is to describe tamburitza playing as a cultural practice in Slavonia by stressing its primary participants. A more detailed description of tamburitza players, the conveyors of tamburitza playing as a cultural practice in Slavonia, potentially will result in new knowledge on Slavonian culture, its artistic expression and bring us closer to answering the question why is it that tamburitza became such an integral part of Slavonia and what it means to Slavonia nowadays.

Key words: ethnography, folklore, Slavonia.

MIRNA SABLJAR

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

Didaktičko-metodičke upute i njihove implikacije na razvoj pedagogije sviranja glasovira u početnici Franje Kuhača – Prva hrvatska uputa u glasoviranje za djecu i odrasle samouke

Pred kraj 19. stoljeća Franjo Kuhač, prvi nastavnik glasovira koji je bio uposlen u školi Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda, izdaje početnicu. *Prva hrvatska uputa u glasoviranje za djecu i odrasle samouke* ima veliku povijesnu vrijednost za razvoj glasovirske pedagogije jer je izdana na hrvatskom jeziku i služila je za učenje i poučavanje sviranja glasovira na hrvatskom govornom području. Iako se u literaturi o početnici govori kao o uratku koji nema veliku stručnu vrijednost, ovim radom želi se prikazati i apostrofirati suprotno. U početnici postoje elementi koji su didaktičko-metodički ispravno postavljeni i artikulirani te su pridonijeli razvoju glasovirske pedagogije i svakako bili na tragu onovremenih metodičko-didaktičkih tendencija. Autor u Uputi koristi cjeloviti pristup koji uključuje i prikaze i pojašnjenja glazbene teorije i glazbene pedagogije što, također, ima svoju didaktičko-metodičku vrijednost. Analizom tekstualnih dijelova početnice i njihovom usporedbom i pozicioniranjima u slična glazbeno-pedagoška stremljenja 19. stoljeća želi se pridonijeti boljem pozicioniranju ove početnice kao značajne za našu glazbenu povijest i razvoj pedagogije sviranja instrumenata, ali i jasnijoj sistematizaciji razvoja poučavanja sviranja klavira u Hrvatskoj. Promatranjem ove početnice kao temelja domaće publicistike u glasovirskoj pedagogiji, a 125 godina nakon njena izlaska, prilika je da se o početnici drugačije promišlja i da joj se prizna zaslužena pozicija važnog i vrijednog glazbeno-pedagoškog djela koje je temelj nacionalne povijesti poučavanja i sviranja glasovira.

Ključne riječi: didaktika, metodika, Franjo Kuhač, pedagogija sviranja glasovira, *Prva hrvatska uputa u glasoviranje za djecu i odrasle samouke*.

Didactical-Methodical Instructions and its Implications on the Development of Piano Playing Pedagogy in the Beginner Book by Franjo Kuhač – *The First Croatian Piano Playing Instruction Book for Children and Self-Taught Adults*

By the end of the 19th century, Franjo Kuhač, the first piano teacher who was employed in the Croatian National Music Institute, published a beginner book. The First Croatian Piano Playing Instruction Book for Children and Self-Taught Adults has great historical value for the development of piano pedagogy because it was published in Croatian, and it was used to learn and teach piano playing in the Croatian speaking area. Even though professional literature describes the beginner book as a piece which has no professional value, this paper wants to show and prove the opposite. The beginner book contains elements which are well set in the didactical-methodical values, as well as articulated, and they contributed to the development of music pedagogy, and were in accordance with the methodical-didactical tendencies at the time. The author of the Instruction Book uses a complete approach which includes the representations and explanations of music theory and music pedagogy which, also, has its didactical-methodical value. By analysing the textual parts of the beginner book and their comparison with similar musical-pedagogical ideas of the 19th century, the idea is to contribute to a better understanding of this beginner book as significant for Croatian music history and the development of instrument playing pedagogy, but also in a clearer systematization of the development of piano teaching in Croatia. By analysing this beginner book as a foundation of national publication in piano pedagogy, and 125 years after it was published, one has a chance to take a different stand on this beginner book and to acknowledge its well-deserved position as an important and valuable music-pedagogy work which is the base of Croatian history of teaching and playing the piano.

Key words: didactics, teaching methods, Franjo Kuhač, piano playing pedagogy, *The First Croatian Piano Playing Instruction Book for Children and Self-Taught Adults*.

MARIJA ŠAIN'

MATEJA GRBIĆ'

JAKOV LUČENČIĆ'

¹Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

Društveno-ekonomska važnost individualne filantropije

Individualna filantropija označava koncept davanja, volontiranja i uključivanja pojedinaca u aktivnosti koje služe povećanju i ispunjenju općeg dobra. Povijesno gledajući, ona ima iznimnu važnost na društveno-ekonomski razvoj te se u radu prikazuju filantropi koji su dali svoj doprinos istom. Cilj ovog rada je, provedenim istraživanjem nad studentskom populacijom, prikazati percepciju studenata o filantropiji te analizirati njihovu uključenost u filantropske aktivnosti kao i ekonomski potencijal tih aktivnosti. Povećanjem svijesti o korisnosti filantropije i promoviranjem njenih pozitivnih vrijednosti ostvaruje se svrha rada u kojemu se utvrđuje važnost filantropije te se daju preporuke za poboljšanje sukladno suvremenim trendovima i praksama.

Ključne riječi: individualna filantropija, društveno-ekonomska važnost, studentska percepcija o filantropiji.

Socio-economic importance of individual philanthropy

Individual philanthropy means the concept of giving, volunteering and involving individuals in activities that serve to increase and fulfill the common good. Historically, it is extremely important for socio-economic development, and the paper presents philanthropists who have contributed to it. The aim of this paper is to conduct a research on the student population, to show students' perception of philanthropy and analyze their involvement in philanthropic activities as well as the economic potential of these activities. Increasing awareness of the usefulness of philanthropy and promoting its positive values achieves the purpose of the work in which the importance of philanthropy is determined and recommendations for improvement are given in accordance with modern trends and practices.

Key words: individual philanthropy, socio-economic importance, student perception of philanthropy.

DAMIR ŠEBO¹

DUBRAVKA MAHAČEK²

MIRKO PEŠIĆ²

¹Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska

²Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Medicinski fakultet Osijek, Hrvatska

Ulaganja biskupa Josipa Jurja Strossmayera za razvoj Hrvatske u 19. stoljeću u usporedbi s ulaganjima kroz projekt Slavonija, Baranja i Srijem u 21. stoljeću

Opće je poznato kako je jedan od najpoznatijih Hrvata u 19. stoljeću bio đakovačko-srijemski biskup Josip Juraj Strossmayer. Njegova velika nastojanja da pomogne svim dionicima kulturnog života, poglavito piscima i glazbenicima tog doba i ostalim dionicima političkog života u Hrvatskoj, dodali su mu osim biskupske titule i naziv mecena. Biskup Strossmayer bio je i čelnik Narodne stranke te je u to vrijeme svog suvremenika Paju Kolarića postavljao na razne gradske političke dužnosti, kao i na dužnost u Hrvatskom saboru u Zagrebu. Đakovačko-srijemska biskupija bila je vrlo bogata te je tako i biskup Strossmayer ulagao bogatstvo u osnivanje raznih institucija u Hrvatskoj, poput Južnoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Sveučilišta u Zagrebu, Osječke štedionice, gdje je za direktora postavio Paju Kolarića, osječke bolnice i sličnih institucija. Osnivanjem tiskara, kupovinom slika i stvaranjem zbirke slika starih majstora, koja postaje kasnije Strossmayerova galerija, pokušava na svim društvenim područjima Hrvatsku pozicionirati kao najvažnije kulturno, političko i društveno središte Jugoistočne Europe. Danas je, 200 godina nakon rođenja Paje Kolarića, Strossmayerovog suvremenika u društveno-političkom pogledu, u Slavoniji, odakle je Strossmayer bogatstvom svoje Biskupije pokušavao Hrvatsku pozicionirati kao centar ovog dijela Europe, došlo do gospodarskog osiromašenja, kao i do propasti industrije koja je nastala u Osijeku nakon Strossmayerovog gospodarskog zamašnjaka krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Vlada Republike Hrvatske danas, u 21. stoljeću, provodi Projekt Slavonija, Baranja i Srijem pomoću kojeg pokušava Slavoniju izvući s dna svih ljestvica gospodarski slabije uspješnih regija u Europskoj uniji, gdje su slavonske županije na samome dnu. Usporedit će se Strossmayerova ulaganja u 19. stoljeću i današnja ulaganja kroz Projekt Slavonija,

Baranja i Srijem, kao zamašnjak za ponovni razvoj Slavonije i pozicioniranje regije u europskom prostoru poput ostalih razvijenih regija u ovom dijelu Europe.

Ključne riječi: biskup Josip Juraj Strossmayer, gospodarski razvoj, Pajo Kolarić, Projekt Slavonija, Baranja i Srijem, Slavonija.

Investments of Bishop Josip Juraj Strossmayer for the development of Croatia in the 19th century compared to investments through the project Slavonia, Baranja and Srijem in the 21st century

It is generally known that one of the most famous Croats in the 19th century was the bishop of Đakovo-Srijem, Josip Juraj Strossmayer. His great efforts to help all stakeholders in cultural life, especially writers and artists of the time and other stakeholders of political life in Croatia added the title of the patron to his episcopal title. Bishop Strossmayer was also the leader of the People's Party, and at that time he appointed his contemporary Pajo Kolarić to various city political positions as well as a position in the Croatian Parliament in Zagreb. The Diocese of Đakovo-Srijem was very rich, so Strossmayer invested wealth in the establishment of various institutions in Croatia, such as the South Slavic Academy of Sciences and Arts, the University of Zagreb, Osijek Savings Bank, where he appointed Pajo Kolarić, Osijek Hospital and the similar institutions. By founding printing houses, buying paintings and creating a collection of paintings by old masters, which later became the Strossmayer Gallery, he tried to position Croatia in all social areas as the most important cultural, political and social center of Southeast Europe. Today, 200 years after the birth of Pajo Kolarić, Strossmayer's contemporary, in socio-political terms, Slavonia, from where the Strossmayer wealth of his Diocese was trying to position Croatia as the center of this part of Europe, there was the economic impoverishment of this part of Croatia, as well as the collapse of an industry that was created in Osijek after Strossmayer's economic momentum at the end of the 19th and the beginning of the 20th centuries. Today, in the 21st century, the Government of the Republic of Croatia is implementing the Slavonia, Baranja and Srijem Project, which seeks to pull Slavonia from the bottom of economically less successful regions in the European Union, where Slavonian counties are at the bottom. The paper will compare Strossmayer's investment in the 19th century and the present-day investment through the project Slavonia, Baranja and Srijem, as a driving force for the re-development of Slavonia and the positioning of the region in the European space like other developed regions in this part of Europe.

Key words: Bishop Josip Juraj Strossmayer, Economic development, Pajo Kolarić, Project Slavonia, Baranja and Srijem, Slavonia.

ZRINKA ŠIMUNOVIĆ¹

VALENTINA IVELJIĆ²

¹*Sveučilište u Slavanskom Brodu, Hrvatska*

²*Glazbena škola Slavanski Brod, Hrvatska*

Slavko Janković (1897. – 1971.), čuvar i promicatelj slavonske glazbene baštine

U redove zaslužnih Vinkovčana koji su nas zadužili svojim životom i radom pripada i svestrani zaljubljenik u slavonsku tradicijsku kulturu, amaterski glumac, kazališni redatelj, zborovođa, urednik časopisa, šahist, nogometaš, gimnastičar, enigmat i pravnik po struci, Slavko Janković. Najveći doprinos dao je u svom etnomuzikološkom radu, tamburaškoj glazbi te pedagoškom radu u nastavi tambure. Istraživao je i zapisivao narodne pjesme Slavonije i Srijema koje je objavio pod nazivom Šokačke pismice. Riječ je o lirskim deseteračkim pjesmama zapisanim u izvornom obliku kako bi se sačuvala posebnost naglasaka i ritma. Sklada pjesme i skladbe oslanjajući se na zavičajnu glazbenu tradiciju kao što je Svatovski bećarac koji se i danas izvodi u slavanskim svatovima. Kao glazbeni pedagog Janković uviđa važnost glazbe u odgoju djece i nedostatak dječjih pjesmarica te izdaje zbirku dječjih pjesama pod nazivom Pjesmice: za predškolsku djecu uz klavir, harmoniku ili tamburu. Kao učitelj tambure izvodi nastavu na tamburaškim tečajevima koji su sredinom 20. stoljeća bili preteča današnjih škola tambure pri glazbenim školama i akademijama. Osobno je osmislio i izvodio prvi tečaj tambure pri visokoj školskoj ustanovi, Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu te napisao i objavio nekoliko zbirki notnih zapisa: Tamburaška škola, Vježbe za tambure, Male skladbe, obradbe i preradbe za tambure. Povodom 50. obljetnice njegove smrti ovim će se radom na svjetlo dana iznijeti fragmenti njegove ostavštine i doprinosa slavonskoj glazbenoj baštini te tako potaknuti sadašnje i buduće čuvare glazbene baštine na očuvanje i promicanje hrvatskoga kulturnog blaga.

Ključne riječi: slavonska tradicijska kultura, tambura, tamburaška glazba, tradicijska glazba.

Slavko Janković (1897 – 1971), custodian and promoter of Slavonian musical heritage

In the ranks of the deserving citizens of Vinkovci, whose lives and work we are all indebted to, belongs also Slavko Janković, a versatile lover of Slavonian traditional culture, amateur actor, theatre director, choir director, magazine editor, chess player, football player, gymnast, enigmatist and lawyer by profession. He made the greatest contribution in his ethnomusicological work, tamburitza music and pedagogical work in tamburitza teaching. He researched and wrote down traditional folk songs of Slavonia and Srijem, which he published under the title *Šokačke pjesmice*. These are lyric decasyllable songs written down in their original form in order to preserve the uniqueness of the accents and rhythm. He composed songs and compositions relying on the regional musical tradition such as the Slavonian folk song, *Svatovski bećarac*, which is still performed at Slavonian weddings. As a music pedagogue, Janković recognized the importance of music in the upbringing of children and the lack of children's songbooks, so he published a collection of children's songs called *Pjesmice: za predškolsku djecu uz klavir, harmoniku ili tamburu* (Songs: for pre-school children accompanied by piano, accordion or tamburitza). As a tamburitza teacher, he taught tamburitza courses, which were the forerunners of today's tamburitza schools at music schools and academies in the middle of the 20th century. He personally created and conducted the first tamburitza course at a higher education institution, the Higher Pedagogical School in Zagreb, and he wrote and published several collections of sheet music: *Tamburaška škola* (Tamburitza School), *Vježbe za tambure* (Tamburitza Practice), *Male skladbe, obradbe i preradbe za tambure* (Little Compositions, arranged and adapted for tamburitza). On the occasion of the 50th anniversary of his death, this work will bring to light fragments of his legacy and contribution to Slavonian musical heritage, thus encouraging current and future custodians of musical tradition to preserve and promote Croatian cultural treasures.

Key words: Slavonian traditional culture, tamburitza, tamburitza music, traditional music.

ZRINKA ŠIMUNOVIĆ¹

TAMARA ŠARLIJA¹

MIA MUCIĆ²

¹*Sveučilište u Slavanskom Brodu, Hrvatska*

²*Osnovna škola Zrinskih Nuštar, Hrvatska*

Zavičajni skladatelji i etnomuzikolozi 19. stoljeća u udžbenicima Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti

Poznavanje povijesno-kulturne baštine dio je opće kulture i jedan od odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja nastavnih predmeta Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti. Osvještavanje vrijednosti zavičajne i nacionalne kulturne baštine u kontekstu svjetske kulture kod mladih naraštaja važno je za očuvanje identiteta i budućnost nacije. 19. stoljeće kulturno je, pogotovo u području glazbe, plodno razdoblje. Bilo je to stoljeće buđenja nacionalne svijesti, osnivanja mnogobrojnih pjevačkih društava, zborova te skladanja umjetničke glazbe, ali i otkrivanja te zapisivanja velikog broja narodnih pjesama. Značajnu ulogu u popularizaciji tradicijske glazbe imaju i etnomuzikolozi bez kojih ne bi imali sačuvano narodno blago. Sve snažniji sloj društva postaje građanstvo koje razvija i njeguje glazbenu kulturu. Sve to doprinosi velikom broju glazbene građe koja se izvodi kako u profesionalnim tako i u sve većem broju amaterskih glazbenih sastava. Namjera ovog rada je istražiti u kojoj mjeri su u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti zastupljeni zavičajni skladatelji i etnomuzikolozi 19. stoljeća. Polazišna točka u istraživanju su kurikulum i udžbenici spomenutih predmeta od 4. do 8. razreda osnovne škole te od 1. do 4. razreda srednje škole prema gimnazijskom programu. Cilj rada je osvještavanje važnosti zavičajne ostavštine i umjetnika 19. stoljeća kako bi se takvo naslijeđe u većem omjeru uvrstilo u nastavu Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti. Rezultati istraživanja mogu poslužiti za promišljanje obogaćivanja nastave glazbenom građom iz toga vremena s obzirom na vrijednost zavičajne ostavštine 19. stoljeća.

Ključne riječi: etnomuzikologija, glazbena pedagogija, glazba 19. stoljeća, kulturna baština, odgojno-obrazovni sustav.

Homeland composers and ethnomusicologists of the 19th century in textbooks for Music and Music Art subjects

Knowledge of historical and cultural heritage is a part of general knowledge and one of the educational goals of learning and teaching the subjects of Music and Music Art. Raising the awareness of the value of homeland and national cultural heritage in the context of world culture among young generations is important for the preservation of identity and the future of the nation. Culturally, and especially in the field of music, the 19th century is a fruitful period. It was a century of awakening of the national consciousness, founding numerous singing societies, choirs and composing artistic music, but also of discovering and recording a large number of folk songs. The ethnomusicologists play a significant role in the popularization of traditional music. Without them, we would not have our national treasure preserved. Citizenry is becoming an increasingly strong layer of society that develops and nurtures musical culture. All of this contributes to a large number of musical materials that is performed in both the professional and the increasing number of amateur musical ensembles. The intention of this paper is to investigate the extent to which homeland composers and ethnomusicologists of the 19th century are represented in the teaching of Music and Music Art. The starting point of the research is the curriculum and the textbooks of the mentioned subjects from the 4th to the 8th grade of primary school and from the 1st to the 4th grade of secondary school according to the gymnasium program. The aim of this paper is to raise awareness of the importance of the homeland heritage and the artists of the 19th century to include such heritage in a greater proportion into the teaching of Music and Music Art subjects. The results of the research can be used to consider the enrichment of teaching with musical material from that time regarding the value of the homeland heritage of the 19th century.

Key words: ethnomusicology, music pedagogy, 19th century music, cultural heritage, educational system.

JASNA ŠULENTIĆ BEGIĆ¹

AMIR BEGIĆ¹

¹*Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Hrvatska*

Nastava glazbe i regionalna kulturna baština 19. stoljeća Osijeka i okolice

Kulturna materijalna i nematerijalna dobra naslijeđena iz prošlosti, kao i prirodna dobra, predstavljaju kulturnu baštinu čovječanstva. Kulturna baština jednog naroda podrazumijeva djela njegovih umjetnika, arhitekata, skladatelja, pisaca i filozofa, djela nepoznatih autora, koja su postala dijelom narodnog bogatstva. Tema ovoga rada je regionalna kulturna baština Osijeka i okolice iz razdoblja 19. stoljeća, točnije stvaralaštvo i djelovanje tadašnjih glazbenih umjetnika te kulturna baština kao tema poučavanja u nastavi glazbe. Naime, učenici u školi trebaju upoznati hrvatsku kulturnu baštinu kako bi je znali cijeniti i čuvati. Stvaralaštvo i djelovanje Paje Kolarića zasigurno je dio hrvatske kulturne baštine, a u kontekstu Osijeka predstavlja regionalnu kulturnu baštinu. Stoga će se u okviru ovoga rada prikazati primjer iz prakse nastave glazbe, tj. nastavna jedinica koja je u svrsi upoznavanja Paje Kolarića kao začetnika hrvatske tamburaške glazbe, pjevača, tamburaša, skladatelja i tekstopisca koji je djelovao u Osijeku u 19. stoljeću. Opis nastavnog sata može poslužiti učiteljima i nastavnicima kao prijedlog aktivnosti koje će se organizirati s ciljem poučavanja učenika i podizanja njihove osviještenosti o važnosti kulturne baštine.

Ključne riječi: devetnaesto stoljeće, kulturna baština, nastava glazbe, Osijek i okolica, Pajo Kolarić.

Music teaching and regional cultural heritage of the 19th century in Osijek and its surroundings

Cultural tangible and intangible assets inherited from the past, as well as natural assets, represent the cultural heritage of mankind. The cultural heritage of a nation includes the work of its artists, architects, composers, writers, philosophers, and the work of unknown authors, which became a part of the national wealth. The topic of this paper is the regional cultural heritage of Osijek and its surroundings from the period of the 19th century, more precisely the work and activities of music artists from that time, and cultural heritage as a topic of teaching music. Namely, students at the school should get to know the Croatian cultural heritage in order to know how to appreciate and preserve it. Pajo Kolarić's work and activities are certainly a part of the Croatian cultural heritage, and in the context of Osijek it represents a regional cultural heritage. Therefore, this paper will present an example from the practice of teaching music, i.e. a teaching unit that aims to introduce Pajo Kolarić as the founder of Croatian tamburitza music, singer, tamburitza player, composer and songwriter who worked in Osijek in the 19th century. The description of the lesson can serve as a proposal for activities that will be organized with the aim of teaching students and raising their awareness of the importance of cultural heritage.

Key words: nineteenth century, cultural heritage, music teaching, Osijek and surroundings, Pajo Kolarić.

MIRJAM VIDA BLAGOJEVIĆ*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska***Glazbeni život Osijeka u kontekstu političkih događanja od 1850. godine do početka 20. stoljeća**

U radu će se, uz pomoć literature te arhivske građe, nastojati opisati glazbeni život Osijeka od 1850. godine do početka 20. stoljeća, s naglaskom na političkim prilikama u gradu. Naime, u drugoj polovici 19. stoljeća dolazi do značajnih promjena u povijesti Hrvatske, a samim time i u povijesti grada Osijeka. Od druge polovice 19. stoljeća osobito je jačao mađarski unitarizam. Mađarski je sabor u travnju 1848. godine donio ustavne zakone prema kojima bi Slavonija trebala postati integralni dio mađarske unitarne države (s mađarskim kao službenim jezikom) i nestati kao posebna kraljevina, dok bi Hrvatskoj samo formalno bila ostavljena pokrajinska autonomija, u suženom obliku. Nakon revolucije 1848. godine uspostavljeni su novi društveno-ekonomski odnosi. Provedena je reorganizacija uprave, a hrvatski je jezik zamijenio latinski. Stvaranjem Austro-Ugarske Monarhije Osijek, koji je nekada bio središte i glavno sjecište Slavonije te trgovački emporij za Bosnu i dio Srbije, je centralističkom željezničkom politikom Kraljevine Ugarske bitno oslabljen. Sklapanje Hrvatsko-ugarske nagodbe, 1868. godine, dodatno je dovelo do negodovanja hrvatskog narodnog elementa u Osijeku. Ovo se nezadovoljstvo ispoljavalo kroz političke stranke, ali i različita društvena okupljanja, često praćena nastupima glazbenih društava. Osječki su tamburaši na nastupima aktivno širili hrvatsku ideju. Između ostalog, na repertoaru su se našle i ilirske pjesme (Ilirsko kolo, Ilirska polka, Hajdemo braćo). Ovi tragovi tamburaštva u Osijeku vrhunac su dosegli u vrijeme Paje Kolarića koji je 1847. godine osnovao prvo građansko tamburaško društvo od šest članova. Pjesmom se počinju širiti nacionalne ideje i ponovno se prenose težnje Iliraca: hrvatski jezik u javnome životu, promoviranje hrvatske narodne književnosti i postizanje političke samostalnosti. Cilj je rada prikazati kako je glazbeni život Osijeka zrcalio opću političku borbu u gradu te kako se kroz glazbena, pjevačka društva razvijala hrvatska misao, svijest, kultura i društveni život u Osijeku.

Ključne riječi: glazbena društva, glazbeni život Osijeka, hrvatska misao, ilirske pjesme, kultura, politička zbivanja.

The musical life of Osijek in the context of political events from 1850 to the beginning of the 20th century

With the help of the literature and archival material, the paper will describe the musical life of Osijek from 1850 to the beginning of the 20th century, with an emphasis on the political situation in the city. Namely, in the second half of the 19th century, there were significant changes in the history of Croatia, and thus in the history of the city of Osijek. Especially since the second half of the 19th century, Hungarian political unitarism was strengthening. In April 1848, the Hungarian Parliament passed constitutional laws according to which Slavonia should become an integral part of the Hungarian unitary state (with Hungarian as the official language) and disappear as a separate kingdom, while Croatia would only be formally left with provincial autonomy. After the revolution of 1848, new socio-economic relations were established. The administration was reorganized, and Latin replaced Croatian. With the creation of the Austro-Hungarian Monarchy, Osijek, which was once the center and the main intersection of Slavonia and a trade emporium for Bosnia and part of Serbia, was significantly weakened by the centralist railway policy of the Kingdom of Hungary. The conclusion of the Croatian-Hungarian settlement in 1868 additionally led to the displeasure of the Croatian national element in Osijek. This dissatisfaction was expressed through political parties, but also various social gatherings which were often accompanied by musical performances. Tamburitza players actively spread the Croatian idea during their performances. The repertoire also included Illyrian songs. Tamburitza music in Osijek peaked during the time of Pajo Kolarić, who in 1847 founded the first civil tamburitza society of six members. The music began to spread national ideas and again conveyed the aspirations of the Illyrians: the Croatian language in public life, the promotion of Croatian folk literature, and the achievement of political independence. The paper aims to show how Osijek's musical life started to reflect the general political battle in the city by promoting and developing Croatian thought, consciousness, culture, and social life in Osijek.

Key words: music societies, the musical life of Osijek, Croatian thought, Illyrian songs, culture, political events.

